

**Αλεξάνδρειο Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα
Θεσσαλονίκης**

Σχολή Διοίκησης και Οικονομίας

**Κατεύθυνση Διοίκησης Τουριστικών Επιχειρήσεων και
Επιχειρήσεων Φιλοξενίας**

ΘΕΜΑ: Ανασχεδιασμός Βιώσιμης Ανάπτυξης σε Κορεσμένες
Τουριστικά Περιοχές: Η Περίπτωση της Κασσάνδρας
Χαλκιδικής

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Στέφανου Δούκα του Λουκά

(Α.Μ. 033/13)

Επιβλέπων: Δρ. Αβδημιώτης Σπύρος,

Επίκουρος Καθηγητής

Θεσσαλονίκη 2018

Περιεχόμενα:

Περίληψη	5
Abstract	6
1. Έννοια του Τουρισμού	7
1.1. Ορισμός του Τουρισμού.....	8
1.2. Χαρακτηριστικά του Τουρισμού.....	9
1.3. Κατηγορίες Τουρισμού.....	13
1.4. Μορφές Τουρισμού.....	16
1.4.1. Εναλλακτικός Τουρισμός.....	17
1.4.2. Θρησκευτικός Τουρισμός.....	18
1.4.3. Συνεδριακός Τουρισμός.....	20
1.4.4. Τουρισμός Υγείας.....	21
1.4.5. Αγροτουρισμός.....	23
1.4.6. Θαλάσσιος Τουρισμός.....	24
2. Προσφορά στο Τουρισμό	25
2.1. Προσεγγίσεις Τουριστικής Προσφοράς.....	26
2.2. Στοιχεία Τουριστικής Προσφοράς.....	29
2.3. Ζήτηση στο Τουρισμό.....	30
2.4. Προσεγγίσεις Τουριστικής Ζήτησης.....	30
3. Τουριστική Ζήτηση του Ελληνικού Τουριστικού Προϊόντος ...34	
3.1. Τουριστικές Επιπτώσεις.....	34
3.1.1. Οικονομικές Επιπτώσεις.....	34
3.1.2. Κοινωνικές Επιπτώσεις.....	37

3.1.3. Περιβαλλοντικές Επιπτώσεις.....	39
3.2. Χωρική Συγκέντρωση του Τουρισμού και Επιπτώσεις.....	41
3.3. Προοπτικές Τουρισμού για τον 21 ^ο αιώνα.....	42
4. Περίπτωση Κασσάνδρας.....	43
4.1. Γεωγραφική Θέση Κασσάνδρας.....	43
4.2. Κλιματολογικά Στοιχεία.....	44
4.3. Προϊστορία της Χαλκιδικής.....	45
4.3.1. Ιστορία της Χαλκιδικής.....	45
4.4. Δημογραφικά Στοιχεία της Χαλκιδικής.....	47
4.4.1. Γενικός Πληθυσμός της Χαλκιδικής.....	47
4.4.2. Λαογραφικά Στοιχεία της Κασσάνδρας	49
4.5. Οικονομική Δραστηριότητα.....	50
4.5.1. Πρωτογενής Τομέας.....	50
4.5.2. Δευτερογενής Τομέας.....	52
4.5.3. Τριτογενής Τομέας.....	54
4.6. Υποδομές Χαλκιδικής.....	55
4.7. Οδικά Δίκτυα.....	57
4.8. Αξιολόγηση των Υφιστάμενων Τουριστικών Πόρων.....	58
5. Εκτίμηση Φέρουσας Ικανότητας ως προς τη Βιώσιμη Τουριστική Ανάπτυξη.....	59
5.1. S.W.O.T. Analysis.....	60
5.2. Πλεονεκτήματα.....	61
5.3. Αδυναμίες.....	63
5.4. Ευκαιρίες.....	67
5.5. Απειλές.....	69

6. Προοπτικές Ανάπτυξης Τουρισμού.....	73
6.1. Προοπτικές Ανάπτυξης στον Νομό Χαλκιδικής.....	78
6.2. Μελλοντικά Σχέδια Περιφέρειας – Ν. Χαλκιδικής.....	83
6.3. Συμπεράσματα.....	85
6.4. Στόχοι.....	88
7. Βιβλιογραφία.....	90

Περίληψη

Η παρούσα εργασία εκπονήθηκε με σκοπό να παρουσιαστούν τρόποι με τους οποίους μπορεί να αναπτυχθεί βιώσιμη ανάπτυξη σε περιοχές που ήδη είναι κορεσμένες τουριστικά και πιο συγκεκριμένα για τη περιοχή της Κασσάνδρας, στη Χαλκιδική. Πρέπει να αναφερθεί ότι η μέθοδος της έρευνας που προηγήθηκε για την εκτέλεση της εργασίας ήταν δευτερογενής. Αρχικά γίνεται λόγος για τα βασικά στοιχεία του τουρισμού ως έννοια. Διακρίνονται οι διάφορες μορφές του και τι εκπροσωπεί η κάθε μία από αυτές. Στη συνέχεια θα αναλυθούν εκτεταμένα οι έννοιες τουριστικής προσφοράς και ζήτησης, καθώς και οι προσεγγίσεις σε αυτές. Θα παρουσιαστούν όλες οι επιπτώσεις που ακολουθούν οι παραπάνω προσεγγίσεις, τόσο στο περιβάλλον, όσο και στην οικονομία, στη κοινωνία και άλλα. Προχωρώντας, θα παρουσιαστεί η περίπτωση της Κασσάνδρας συγκεκριμένα. Θα αναλυθούν τα γεωγραφικά, καθώς και λαογραφικά, ιστορικά, δημογραφικά και οικονομικά στοιχεία τόσο της Κασσάνδρας, όσο και της Χαλκιδικής γενικότερα. Εμβαθύνοντας στις οικονομικές δραστηριότητες της Χαλκιδικής θα αναπτυχθούν λεπτομερώς και οι τρεις τομείς παραγωγής. Στη συνέχεια θα γίνει αναφορά στις υποδομές της Χαλκιδικής, στην αξιολόγηση των υφιστάμενων πόρων της και θα γίνει η εκτίμηση της φέρουσας ικανότητάς της ως προς τη βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη. Θα ακολουθήσει μια εκτεταμένη μελέτη της ανάλυσης S.W.O.T. όπου θα παρουσιαστούν λεπτομερώς τα αποτελέσματα της. Τέλος θα μελετηθούν οι προοπτικές ανάπτυξης της Κασσάνδρας και γενικότερα της Χαλκιδικής και θα παρουσιαστούν τα αποτελέσματα της εργασίας αυτής.

Redesigning Sustainable Development in Saturated Touristic Areas: Case study of Kassandra, Halkidiki

Abstract

The present work was designed to present ways in which sustainable development can be developed in areas already saturated with tourism, and more specifically in the area of Kassandra in Halkidiki. It should be noted that the method of research that preceded the work was secondary. Initially we talk about the basic elements of tourism as a concept. Its different forms are distinguished and what each of them represents. The concepts of tourism supply and demand, as well as the approaches to them, will be analyzed in detail. All the implications of these approaches, both in the environment and in the economy, in society and others, will be presented. Moving forward, the case of Cassandra will be presented in particular. The geographic, as well as folklore, historical, demographic and economic elements of both Kassandra and Halkidiki in general will be analyzed. By embarking on the economic activities of Halkidiki, all three production sectors will be developed in detail. Halkidiki's infrastructure will then be referred to the assessment of its existing resources and an assessment will be made of its bearing capacity in terms of sustainable tourism development. An extensive study of the S.W.O.T. analysis will follow where its results will be presented in detail. Finally, the prospects for the development of Kassandra and Halkidiki in general will be studied and the results of this work will be presented.

1. Έννοια του Τουρισμού

Ο τουρισμός είναι μια ανθρώπινη δραστηριότητα, η οποία περιλαμβάνει ανθρώπινη συμπεριφορά, χρήση πόρων, επαφές με άλλους ανθρώπους. Επίσης περιλαμβάνει τη φυσική κίνηση τουριστών προς περιοχές διαφορετικές από εκείνες στις οποίες συνήθως κατοικούν. Απαιτεί τη συμβολή οικονομικών, κοινωνικών, πολιτισμικών και περιβαλλοντικών δεδομένων.

Το μεγαλύτερο ποσοστό το τουρισμού ανά τον κόσμο γίνεται για λόγους αναψυχής και ως εκ τούτου, συνεπάγεται τη χρήση ενός μέρους αναπόφευκτα με υποχρεώσεις, όπως οι επαγγελματικές ή οι ανάγκες υγείας. Γι' αυτό και συχνά περιγράφεται ως εξαιρετικά πολύπλευρος τομέας. Ωστόσο, ο χαρακτηρισμός του ως «βιομηχανία» δεν είναι απόλυτα ορθός, καθώς δεν παράγει συγκεκριμένο προϊόν, ενώ η απόδοσή του δεν είναι μετρήσιμη. Εξάλλου, δεν υπάρχει κάποια χαρακτηριστική μορφή της συγκεκριμένης βιομηχανίας, που να είναι κοινή σε ολόκληρο τον πλανήτη. Εξαιτίας αυτών των προβλημάτων στον ορισμό του τουρισμού, πολλοί συγγραφείς κάνουν λόγο για τουριστικό τομέα αντί για τουριστική βιομηχανία. Ορισμένες φορές οι δύο όροι χρησιμοποιούνται εναλλακτικά.

Ο τουρισμός σήμερα είναι ένα αναπόσπαστο κομμάτι της ζωής των σύγχρονων ανθρώπων. Μεγαλύτερη ευημερία, υψηλότερη εκπαίδευση, αυξημένη κινητικότητα και περισσότερος ελεύθερος χρόνος έχουν συμβάλει στην άνευ προηγουμένου ζήτηση για διακοπές στο εσωτερικό

και εξωτερικό. Μακρινά και υπερατλαντικά ταξίδια πλέον δεν είναι προνόμιο των λίγων, αλλά ανάγκη των πολλών.

1.1. Ορισμός του Τουρισμού

Ο ορισμός του τουρισμού παρουσιάζει επίμονες και σοβαρές δυσκολίες για τους μελετητές του. Ο άυλος χαρακτήρας της τουριστικής βιομηχανίας καθιστά δύσκολη την εκτίμηση του αντίκτυπού της στην οικονομία, σε αντίθεση με άλλους κλάδους της οικονομίας. Για τη μέτρηση της επίδρασης του τουρισμού έχουν αναπτυχθεί ορισμένες τεχνικές, όμως δεν υπάρχει κοινά αποδεκτός ορισμός τι αποτελεί τουριστική βιομηχανία.

Ο τουρισμός μπορεί να οριστεί με διάφορους τρόπους, ανάλογα με το πρίσμα μέσα από το οποίο θεωρείται κάθε φορά. Με άλλα λόγια, διαφορετικά βλέπει τον τουρισμό ένας οικονομολόγος π.χ. ως ιδιωτική κατανάλωση, διαφορετικά ένας κοινωνιολόγος π.χ. ως μετακίνηση κοινωνικών ομάδων, ένας νομικός π.χ. ως σύναψη συμβάσεων και πρακτορεία, διαφορετικά ένας ψυχολόγος. Στη βάση του ο τουρισμός αποτελεί ένα οικονομικό φαινόμενο με σημαντικές επιπτώσεις σε μεγάλο αριθμό κοινωνικών ομάδων, ατόμων αλλά και στο περιβάλλον.

Ο τουρισμός αποτελεί παγκόσμιο φαινόμενο τεραστίων διαστάσεων με άμεσες και έμμεσες επιπτώσεις πάνω στον οικονομικό και στον κοινωνικό τομέα ο οποίος οφείλει την ονομασία του τόσο στην αγγλική λέξη *tour* = 'γύρος' όσο και στην γαλλική λέξη *tourisme* = 'περιήγηση'. Πιο απλά, αφορά στην μετακίνηση ανθρώπων από τον τόπο μόνιμης κατοικίας τους σε άλλον τόπο, για λόγους αναψυχής, ξεκούρασης ή πνευματικής καλλιέργειας. Επιπροσθέτως, αφορά την οργανωμένη

προσπάθεια ενός τόπου να συγκρατήσει αυτά τα άτομα που μετακινούνται για τους προαναφερθέντες λόγους, συνάμα να προσελκύσει και άλλους ανθρώπους, παρέχοντας τους υπηρεσίες αναψυχής, ξεκούρασης, πνευματικής καλλιέργειας κ.ά. (Καραγιάννης Σ.-Έξαρχος Γ. , 2006, σελ. 40).

Ο Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού (World Tourism Organization, WTO) δίνει τον παρακάτω ορισμό: «ως τουρισμός ορίζονται οι δραστηριότητες των προσώπων που ταξιδεύουν και διαμένουν σε τόπους εκτός του συνηθισμένου περιβάλλοντος τους για όχι από περισσότερο από ένα συνεχή χρόνο, για αναψυχή, επαγγελματικούς και άλλους σκοπούς που δεν σχετίζονται με την άσκηση κάποιας δραστηριότητας αμειβόμενης στον τόπο επίσκεψης» (Stephen. J. Page, 2006, σελ.9). «Τουρισμός είναι το σύνολο των φαινομένων και των σχέσεων που προκύπτουν από το ταξίδι και τη διαμονή μη μονίμων κατοίκων σε έναν προορισμό και δεν συνδέονται με κάποια κερδοσκοπική δραστηριότητα», είναι ένας ορισμός που υιοθετήθηκε από τη Διεθνή Ένωση Επιστημών Τουρισμού (Βενετσανοπούλου Γ.Μ., 2006, σελ.45).

1.2. Χαρακτηριστικά του τουρισμού

Για να γίνει ακόμη πιο κατανοητή η έννοια του τουρισμού και της τουριστικής δραστηριότητας, αξίζει να αναφερθούν κάποια από τα εδραιωμένα και βασικά χαρακτηριστικά του. Σύμφωνα με τον καθηγητή κ. Καραγιάννης-Έξαρχος ο τουρισμός μπορεί να έχει τα εξής χαρακτηριστικά (Καραγιάννης-Έξαρχος, 2006,σελ. 34):

- Ο τουρισμός είναι αποτέλεσμα μεμονωμένης ή ομαδικής μετακίνησης ανθρώπων σε διάφορους τουριστικούς προορισμούς

και η διαμονή τους σε αυτούς διαρκούν τουλάχιστον ένα 24ωρο, με σκοπό την ικανοποίηση των τουριστικών αναγκών ή επιθυμιών τους.

- Οι διάφορες μορφές τουρισμού, όποιες και αν είναι αυτές, περιέχουν απαραίτητα δύο βασικά στοιχεία και συγκεκριμένα το ταξίδι στον τουριστικό προορισμό και τη διαμονή σ' αυτόν με την ευρύτερη έννοια του όρου, δηλαδή συμπεριλαμβανομένης και της διατροφής. ❖ Το ταξίδι και η διαμονή λαμβάνουν χώρα εκτός του τόπου της μόνιμης διαμονής των ανθρώπων που αποφασίζουν να μετακινηθούν για τουριστικούς λόγους.
- Η μετακίνηση ανθρώπων σε διάφορους τουριστικούς προορισμούς είναι προσωρινού και βραχυχρόνιου χαρακτήρα, που σημαίνει ότι πρόθεση τους είναι να επιστρέψουν στον τόπο της μόνιμης διαμονής τους μέσα σε λίγες ημέρες, εβδομάδες ή μήνες.
- Οι άνθρωποι επισκέπτονται διάφορους τουριστικούς προορισμούς για τουριστικούς σκοπούς, δηλαδή για σκοπούς άλλους από εκείνους της μόνιμης διαμονής τους ή της επαγγελματικής απασχόλησης τους.

Επίσης ορισμένα ακόμη βασικά κοινά χαρακτηριστικά του τουρισμού. Για παράδειγμα, ο τουρισμός συνεπάγεται ότι το άτομο πραγματοποιεί ένα ταξίδι. Αυτό μπορεί να διαρκεί λιγότερο από μια μέρα (ημερήσια εκδρομή/επίσκεψη) και να πραγματοποιείται εντός των εθνικών συνόρων, οπότε πρόκειται για εγχώριο τουριστικό ταξίδι. Επίσης, μπορεί να περιλαμβάνει το πέρασμα των εθνικών συνόρων, οπότε να θεωρείται ταξίδι στο εξωτερικό. Ωστόσο, ο τουρισμός δεν καθορίζεται μόνο από τη

φύση του ταξιδιού, αλλά και από το σκοπό του, ο οποίος σε γενικές γραμμές διαχωρίζεται σε επαγγελματικό και ψυχαγωγικό.

Ο κλάδος του τουρισμού (Βικιπαίδεια, 2013):

- Κυριαρχείται από επιχειρήσεις του ιδιωτικού τομέα
- Είναι δυναμικός και στηρίζεται κυρίως στην επιχειρηματικότητα
- Απαρτίζεται στην πλειοψηφία του από μικρομεσαίες επιχειρήσεις
- Εξυπηρετεί τις εσωτερικές και διεθνείς αγορές
- Δίνει έμφαση στην επικοινωνία πρόσωπο με πρόσωπο
- Κάνει εκτενή χρήση της νέας τεχνολογίας
- Χαρακτηρίζεται από επιχειρήσεις με ελλιπή οργάνωση και διοίκηση
- Είναι ευαίσθητος στις εξωτερικές μεταβολές και πιέσεις
- Ασκεί θετικές και αρνητικές επιδράσεις.

Ορισμένα από τα στοιχεία με το πέρασμα του χρόνου της τουριστικής βιομηχανίας είναι τα ακόλουθα (Ακριβός Χριστόδουλος -Σαλεσιώτης Π. Μιχάλης, 2007, σελ.19-22):

- Η αύξηση του όγκου του διεθνούς τουρισμού
- Ο εκδημοκρατισμός των διακοπών, στις οποίες πλέον συμμετέχουν περισσότερες κοινωνικοοικονομικές ομάδες
- Η αυξανόμενη σημασία των αερομεταφορών στην παγκοσμιοποίηση του τουρισμού
- Η αυξανόμενη ευελιξία των οργανωμένων εκδρομών, η οποία ενθαρρύνει τη ζήτηση στον τουρισμό και διευκολύνει τα ταξίδια σε μακρινούς προορισμούς

- Η ανάδειξη εξειδικευμένων υπηρεσιών μέσω των τουριστικών γραφείων και ταξιδιωτικών πρακτορείων για την παροχή πληροφοριών στους τουρίστες και βοήθειας για την επιλογή τους
- Η συνεχής ανάπτυξη της τεχνολογίας της πληροφορίας για τη διαχείριση της «έκρηξης πληροφοριών» που σχετίζεται με την τουριστική βιομηχανία
- Η τάση αύξησης της αναγνώρισης από πολλές κυβερνήσεις της σημασίας του τουρισμού στην εθνική και τοπική οικονομία.

Παρόλο που τα δομικά στοιχεία της τουριστικής βιομηχανίας διαφέρουν από χώρα σε χώρα, υπάρχουν ορισμένοι τομείς που σαφώς εντάσσονται στην τουριστική δραστηριότητα, όπως είναι οι διανυκτερεύσεις, στις οποίες δεν περιλαμβάνεται μόνο η επίσημη υποδομή, δηλαδή τα ξενοδοχεία, οι ξενώνες κ.τ.λ. αλλά τα κατασκηνώσεις και τα ενοικιαζόμενα δωμάτια. Ένας ακόμα επιμέρους τομέας του τουρισμού είναι τα ταξιδιωτικά πρακτορεία και τα τουριστικά γραφεία. Τα μέσα μεταφοράς (αερογραμμές, θαλάσσια μεταφορικά μέσα, τα σιδηροδρομικά δίκτυα, τα οδικά δίκτυα, τα γραφεία ενοικίασης αυτοκινήτων ή τα λεωφορεία) αποτελούν άλλο ένα βασικό στοιχείο του τουριστικού τομέα. Σε ορισμένες χώρες, η παραγωγή και η πώληση παραδοσιακών προϊόντων θεωρείται μια ακόμα δραστηριότητα που σχετίζεται με τον τουρισμό. Εντούτοις, με τους παραπάνω κλάδους συνδέεται κι ένα σημαντικό πρόβλημα, η μέτρηση του βαθμού στον οποίο η απόδοσή τους συμβάλει στην τουριστική βιομηχανία. Το πρόβλημα αυτό δυσχεραίνει την προσπάθεια καθορισμού της οικονομικής αξίας του τουρισμού.

1.3. Κατηγορίες Τουρισμού

Ο τουρισμός χωρίζεται στις εξής κατηγορίες (Βικιπαίδεια, 2013):

- Εγχώριος τουρισμός (domestictourism): ο τουρισμός των κατοίκων μίας χώρας όταν ταξιδεύουν μόνο εντός αυτής (π.χ. ένας Αθηναίος πηγαίνει στην Τρίπολη).
- Εξερχόμενος τουρισμός (outboundtourism): αφορά στους μόνιμους κατοίκους μίας χώρας οι οποίοι ταξιδεύουν σε μία άλλη χώρα (π.χ. ένας Έλληνας που ταξιδεύει στη Γαλλία).
- Εισερχόμενος τουρισμός (inboundtourism): ο τουρισμός των αλλοδαπών οι οποίοι ταξιδεύουν σε δεδομένη χώρα (π.χ. ένας Γάλλος που ταξιδεύει στην Ελλάδα).
- Διεθνής τουρισμός (internationaltourism): το σύνολο του εισερχόμενου και του εξερχόμενου τουρισμού.
- Εσωτερικός τουρισμός (internaltourism): το σύνολο του εγχώριου και του εισερχόμενου τουρισμού.
- Εθνικός τουρισμός: (nationaltourism): το σύνολο του εγχώριου και του εξερχόμενου τουρισμού .

Η βασική διάκριση του τουρισμού σε κατηγορίες εξαρτάται από την οπτική γωνία από την οποία εξετάζεται και τους παράγοντες που προσδιορίζουν το φαινόμενο. Οι 6 βασικές κατηγορίες διάκρισης του είναι οι εξής (Ηγουμενάκης Ν., Κραβαρίτης Κ., Λύτρας Π., 1998 ,σελ. 105-111):

- ο μαζικός

- ο ατομικός
 - ο εσωτερικός
 - ο εξωτερικός
 - ο συνεχής
 - ο εποχικός τουρισμός.
- Ο μαζικός τουρισμός είναι μια σχετικά νέα ιδέα, που προήλθε από την μεγάλη άνοδο των εισοδημάτων μετά την Βιομηχανική Επανάσταση. Πριν από αυτή, τα ταξίδια πολιτιστικού ή ψυχαγωγικού χαρακτήρα ήταν αποκλειστικό προνόμιο λίγων εκλεκτών περιηγητών, συνήθως αριστοκρατών. Ο μαζικός τουρισμός θεωρείται η κατηγορία εκείνη που χαρακτηρίζεται από ομαδικότητα συμμετοχής των τουριστών και που σε καμία περίπτωση δεν συνδέεται αποκλειστικά με τον τουρισμό διακοπών αναψυχής τύπου μακράς διαμονής. Συγκεκριμένα, το άτομο εντάσσεται σε ομάδες και συμμορφώνεται προς ορισμένα σχήματα συμπεριφοράς εξασφαλίζοντας έτσι ένα μίνιμουμ ικανοποίησης. Τη βάση ανάπτυξης του μαζικού τουρισμού αποτελεί σήμερα το σύστημα GIT (group inclusive tour)(Βικιπαίδεια, 2013).
- Ο ατομικός τουρισμός είναι το αντίθετο του μαζικού τουρισμού. Ο κύριος χαρακτήρας του είναι περιηγητικός και στην ανάπτυξη του βοήθησαν κυρίως τα ιδιωτικά-ατομικά μέσα μεταφοράς. Η ανάπτυξη του ατομικού τουρισμού βασίζεται τα τελευταία χρόνια στο σύστημα ΙΤ (individual inclusive tour) το οποίο προσφέρει σε μεμονωμένα άτομα τουριστικά πακέτα (Βικιπαίδεια, 2013) .
- Ο εσωτερικός τουρισμός πραγματοποιείται από τον ντόπιο πληθυσμό μιας χώρας μέσα στην επικράτεια της. Σήμερα, κάποιες χώρες έχουν δώσει έναν ορισμό για τον ντόπιο τουρίστα. Οι ΗΠΑ π.χ. ορίζουν σαν τουρίστα που κάνει εσωτερικό τουρισμό οποιοδήποτε άτομο φεύγει από το σπίτι του με σκοπό να

επισκεφτεί κάποιο μέρος που απέχει τουλάχιστον 50 μίλια (80,48 χιλιόμετρα) από αυτό για οποιοδήποτε λόγο εκτός της καθημερινής του μετάβασης στην εργασία. Είναι αρκετά σημαντική για την οικονομία μιας χώρας διότι με αυτό το είδος τουρισμού συγκρατείται η εκροή συναλλάγματος με την μη πραγματοποίηση εξωτερικού τουρισμού (Βικιπαίδεια, 2013).

- Εξωτερικός ή διεθνής τουρισμός δημιουργείται από άτομα μιας χώρας που την αφήνουν προσωρινά για να επισκεφθούν μια άλλη χώρα ή χώρες για τουριστικούς λόγους. Ο εξωτερικός τουρισμός χωρίζεται σε ενεργητικό και παθητικό. Ο διαχωρισμός γίνεται με βάση τη ροή χρήματος, στον ενεργητικό τουρισμό γίνεται εισροή συναλλάγματος αντίθετα στον παθητικό γίνεται εκροή συναλλάγματος (Βικιπαίδεια, 2013).
- Ο συνεχής τουρισμός διαρκεί όλο τον χρόνο ανεξάρτητα από κλιματολογικές συνθήκες που επικρατούν σε όλες τις εποχές. Χαρακτηριστικά παραδείγματα τέτοιου τουρισμού είναι ο συνεδριακός τουρισμός, εκθέσεων, πόλης και μορφωτικός τουρισμός(Βικιπαίδεια, 2013) .
- Ο εποχιακός τουρισμός δεν διαρκεί όλο τον χρόνο σε αντίθεση με τον συνεχή και οι κλιματολογικές συνθήκες επηρεάζουν τις τουριστικές δραστηριότητες. Αντιπροσωπευτικές μορφές τέτοιου τουρισμού είναι ο γενικός, την περίοδο του καλοκαιριού, ο χειμερινός τουρισμός και ο τουρισμός παραχείμασης (Βικιπαίδεια, 2013).

1.4. Μορφές τουρισμού

Τα τελευταία χρόνια οι νέες τάσεις στη ζήτηση ικανοποιούνται με ποικιλία προσφερόμενων υπηρεσιών και προορισμών από τις επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στον τουριστικό τομέα. Η εμφάνιση νέων τάσεων στην τουριστική αγορά είχε ως αποτέλεσμα την εξειδίκευση μεγάλου μέρους των επιχειρήσεων σε διάφορες μορφές τουρισμού. Το αποτέλεσμα είναι η εμφάνιση των νέων μορφών τουρισμού, οι οποίες βρίσκονται στον αντίποδα του μαζικού τουρισμού. Κύριος στόχος τους είναι η διαφύλαξη του περιβάλλοντος και της πολιτιστικής κληρονομιάς, καθώς και η ανάπτυξη νέων θεματικών τρόπων προσέλκυσης τουριστών και η δημιουργία καινούριων τουριστικών πόλων και αντίστοιχων τουριστικών ρευμάτων.

Οι μορφές του εναλλακτικού τουρισμού είναι πολλές και καθεμία μπορεί να πάρει το όνομά της από το ειδικό κίνητρο επίσκεψης, το κίνητρο εκείνο δηλαδή που οδηγεί τα άτομα να ταξιδέψουν αναζητώντας την ικανοποίηση μιας συγκεκριμένης τους ανάγκης, αλλά και από τη μορφή της οργάνωσης και λειτουργίας της.

Κύριο χαρακτηριστικό είναι η ποιότητα των προσφερόμενων υπηρεσιών και προστασία του περιβάλλοντος (greetourism2020, 2011). Ιδιαίτερη είναι η παρουσία των εναλλακτικών μορφών τουρισμού, γιατί μπορούν να διακριθούν σε όλα σχεδόν τα τουριστικά περιβάλλοντα (αστικά, αγροτικά, νησιωτικά, ορεινά) ως «η άλλη λύση» στην προσπάθεια εδραίωσης, σταθεροποίησης και βιωσιμότητας διαφορετικού τύπου προορισμών.

Οι εναλλακτικές μορφές τουρισμού διακρίνονται για τη διαφορετικότητα της τουριστικής ζήτησης, τον διαφορετικό τρόπο οργάνωσης και, κυρίως,

για τη διαφορετική φιλοσοφία από την οποία διέπονται. Διάφορες ειδικές μορφές τουρισμού έχουν αναπτυχθεί τα τελευταία χρόνια αποτελώντας έτσι το νέο πρότυπο τουριστικής ανάπτυξης που τείνει να διαδεχθεί το μοντέλου του μαζικού οργανωμένου τουρισμού.

1.4.1. Εναλλακτικός Τουρισμός

Ο εναλλακτικός τουρισμός είναι ένα είδος τουρισμού που δημιουργήθηκε και εξελίχθηκε τα τελευταία 30 χρόνια. Ο όρος “εναλλακτικός τουρισμός” πρωτοεμφανίστηκε στον Οικουμενικό Συνασπισμό για τον Τουρισμό στον Αναπτυσσόμενο Κόσμο (ECTWT), ο οποίος ιδρύθηκε το 1980. Ο Εναλλακτικός Τουρισμός είναι ένα νέο είδος τουρισμού και περιλαμβάνει το σύνολο των τουριστικών υπηρεσιών, οι οποίες διακρίνονται ανάλογα με τις ιδιαίτερες ανάγκες, τις προτιμήσεις και τα κίνητρα των τουριστών, και αποσκοπεί στην προσέλκυση τουριστών με ειδικά ενδιαφέροντα οι οποίοι αναζητούν άλλες μορφές τουρισμού πέρα του παραδοσιακού και συμβάλλουν στην αύξηση της τουριστικής ζήτησης πέρα των εποχικών μηνών (espa.gr,2013).

Οι μορφές Εναλλακτικού Τουρισμού είναι οι εξής (etmagazine,2013):

- Τουρισμός υγείας / Ιατρικός τουρισμός / Τουρισμός ευεξίας / Θεραπευτικό- Ιαματικό
- Τουρισμός ομορφιάς/κοσμητική ιατρική
- Θρησκευτικός τουρισμός
- Αγροτουρισμός
- Οικοτουρισμός
- Συνεδριακός τουρισμός / Εκθεσιακός τουρισμός
- Αθλητικός τουρισμός
- Κοινωνικός τουρισμός
- Εκπαιδευτικός τουρισμός

- Αστικός ή τουρισμός των πόλεων
- Τουρισμός υπαίθρου / Περιηγητικός τουρισμός
- Πολιτιστικός τουρισμός
- Ορεινός τουρισμός
- Χειμερινός τουρισμός
- Ορειβατικός τουρισμός
- Τουρισμός περιπέτειας
- Θαλάσσιος τουρισμός

Η Ελλάδα λόγω της γεωγραφικής της τοποθεσίας έχει εξαιρετικό και σπάνιο φυσικό πλούτο όπως επίσης πολιτιστικό και ιστορικό, τα οποία εάν εκμεταλλευτούν και προβληθούν με σωστό τρόπο και σε συνδυασμό με την ήδη φημισμένη φιλοξενία της, θα καταφέρει την ανάπτυξη των διάφορων μορφών τουρισμού και την επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου σε όλη τη διάρκεια του έτους.

Για μία τουριστική χώρα όπως είναι η Ελλάδα η ανάπτυξη και η προώθηση του εναλλακτικού τουρισμού έχει ιδιαίτερη σημασία λόγω του ότι αυτό το είδος τουρισμού αποτελεί πρόσθετο εισόδημα για το κράτος, ο τουρισμός είναι ο μόνος τομέας που η Ελλάδα μπορεί να είναι παγκοσμίως ανταγωνιστική, ήδη το κράτος τα τελευταία έτη για να ενισχύσει την προώθηση αυτού του είδος τουρισμού βοηθάει τους επιχειρηματίες με διάφορα πακέτα στήριξης έτσι ώστε να δημιουργούν κατάλληλες υποδομές και υπηρεσίες σχετικές με τον εναλλακτικό τουρισμό, επίσης υπολογίζεται ότι το 40% της μελλοντικής ανάπτυξης της χώρας θα προέλθει από τον τουρισμό οπότε ένα μεγάλο ποσοστό από τις επιδοτήσεις του νέου αναπτυξιακού νόμο θα πρέπει να επενδυθεί αποκλειστικά στον τουρισμό (inves in greece.gov.gr, 2008; ΣΕΤΕ, 2012). Το σύνολο των εσόδων της Ελλάδας από τον τουρισμό είναι μεγαλύτερο από το σύνολο της αξίας των εξαγωγών της, τόσο προϊόντων όσο και υπηρεσιών, και καλύπτει περίπου το 40% του ελλείμματος του ισοζυγίου των εξωτερικών της πληρωμών (Δημήτρης Σταθόπουλος, 2006).

1.4.2. Θρησκευτικός Τουρισμός

Ο θρησκευτικός τουρισμός δεν είναι κάποια καινούρια έννοια, πρόσφατα επινοημένη. Πρόκειται για την παλαιότερη και επικρατέστερη μορφή

μετακίνησης στην ιστορία της ανθρωπότητας, καθώς τα μέλη όλων των κοινωνιών επιζήτησαν να επικοινωνήσουν με το θείο. Η Ελλάδα ήταν από τους πρώτους δέκτες του Χριστιανισμού και τα μνημεία της ελληνικής ορθοδοξίας αποτελούν αναπόσπαστο κομμάτι της εθνικής κληρονομιάς, αποτελώντας αξιόλογο πόλο έλξης επισκεπτών από όλο τον κόσμο. Το ταξίδι με θρησκευτικό χαρακτήρα αποτέλεσε ισχυρό κίνητρο που οδήγησε Έλληνες και ξένους να κατευθυνθούν σε θρησκευτικά κέντρα ανά την Ελλάδα. Ανέκαθεν οι Έλληνες συνήθιζαν να εκφράζουν το θρησκευτικό τους αίσθημα, τη βαθιά τους πίστη και ευλάβεια προς το Θεό, βασικό χαρακτηριστικό της Ορθοδοξίας εδώ και 2.000 χρόνια (visitgreece.gr,2013).

Ορισμένοι από τους πόλους έλξης επισκεπτών στην Ελλάδα περιλαμβάνονται και στον σχετικό κατάλογο της UNESCO (Εκπαιδευτικός, Επιστημονικός και Πολιτιστικός Οργανισμός των Ηνωμένων Εθνών), όπως είναι η εκκλησία του Αγίου Δημητρίου στη Θεσσαλονίκη και το Άγιο Όρος.

Ο θρησκευτικός τουρισμός αποτελεί ζωτικό σημείο της τουριστικής βιομηχανίας, σύμφωνα με στοιχεία του Παγκόσμιου Οργανισμού Τουρισμού, ήδη από το 2007, η συγκεκριμένη μορφή τουρισμού αποτελεί την πιο γρήγορα αναπτυσσόμενη κατηγορία μέχρι στιγμής, έχουν καταγραφεί 300.000 επισκέπτες στον εγχώριο τουρισμό για τα προσκυνηματικά ταξίδια, ενώ διεθνώς ο αριθμός τους υπολογίζεται στα 300 εκατομμύρια, ο δε παγκόσμιος τζίρος αγγίζει τα 15 δισ. Ευρώ. Το πλεονέκτημα αυτού του είδος του τουρισμού είναι ότι μπορεί να συνδυάζει και τους προσκυνητές τουρίστες με θρησκευτικό κίνητρο που μεταβαίνουν σε μία περιοχή, αποκλειστικά για την επίσκεψη στον θρησκευτικό χώρο, αλλά και τουρίστες που συνδυάζουν το ταξίδι τους με άλλες τουριστικές δραστηριότητες (Χιωτοπούλου Ντέπυ, 2012). Είναι γεγονός ότι σε περιόδους κρίσης και βαθιάς ύφεσης, ο θρησκευτικός τουρισμός ανοίγει νέους δρόμους και αποτελεί μία από τις ταχύτατα αναπτυσσόμενες μορφές τουρισμού που μπορεί να τονώσει την οικονομία και να προσελκύσει ακόμη περισσότερους τουρίστες. Αυτού του είδος τουρισμού επηρεάζεται πολύ λιγότερο από την οικονομική κρίση παρά ο τουρισμός αναψυχής διότι αναπτύσσεται και τους δώδεκα μήνες του έτους (με μεγαλύτερη κίνηση τους μήνες Σεπτέμβριο - Ιούνιο, δηλαδή, ουσιαστικά, εκτός της περιόδου αιχμής του τουρισμού

αναψυχής). Κάθε χρόνο διακινούνται για θρησκευτικό τουρισμό περίπου 300 εκ. άνθρωποι και ο σχετικός τζίρος είναι 15,5 δισεκατομμύρια ευρώ, 3 δισεκατομμύρια άνθρωποι διάφορων θρησκειών είναι εν δυνάμει υποψήφιοι για θρησκευτικό τουρισμό

1.4.3. Συνεδριακός Τουρισμός

Ο τουριστικός κλάδος αποτελεί αναμφισβήτητα έναν από τους μεγαλύτερους οικονομικούς κλάδους στον κόσμο. Ο συνεδριακός τουρισμός είναι μια από τις πιο κερδοφόρες μορφές τουρισμού. Η διοργάνωση συνεδρίων αποτελεί έναν από τους πλέον αναπτυσσόμενους και δυναμικούς τομείς για το ελληνικό τουριστικό προϊόν. Αυτό οφείλεται κυρίως στο κοινωνικοοικονομικό προφίλ των ατόμων που συμμετέχουν στα συνέδρια, δηλαδή άτομα με μεσαίο βιοτικό επίπεδο που είναι συνηθισμένα να απολαμβάνουν μεσαίο επίπεδο παροχής υπηρεσιών.

Ουσιαστικά ο συνεδριακός τουρισμός είναι μια παρεχόμενη υπηρεσία που μπορεί να προσφέρει τη μέγιστη αξιοποίηση κάθε ξενοδοχειακού χώρου κατά την διά συγκεκριμένο τόπο (και μάλιστα, αν είναι δυνατό, σε μια περίοδο που δεν θεωρείται «τουριστική» γι' αυτόν τον τόπο). Ο άλλος είναι να προβάλλει τον τόπο στους συμμετέχοντες για τη δημιουργία τουριστικού ρεύματος στην περιοχή.

Από στοιχεία του ICCA προκύπτει ότι ο συνεδριακός τουρισμός στην Ελλάδα αναπτύσσεται με ρυθμό 5% ετησίως (Μάντζιος Δημήτρης, 2011). Η Ελλάδα, σύμφωνα με τον διεθνή σύνδεσμο συνεδρίων, την ICC A (International Congress and Convention Association), κατατάσσεται στην 19η θέση της παγκόσμιας συνεδριακής αγοράς και πρόκειται να φιλοξενήσει για το 2013 αρκετά συνέδρια. Γενικότερα, καταγράφεται μια αυξημένη προτίμηση ξένων επαγγελματιών οργανωτών συνεδρίων προς την Ελλάδα, καθώς την θεωρούν έναν από τους πιο ιδανικούς προορισμούς για τη διεξαγωγή επαγγελματικών συναντήσεων και συνεδρίων. Το εξαιρετικό κλίμα, οι φυσικές ομορφιές, το σπάνιο πολιτιστικό απόθεμα, η φημισμένη φιλοξενία, τα υπερπολυτελή και άρτια εξοπλισμένα ξενοδοχεία, οι άφθονες προτάσεις για νυκτερινή

και πολιτιστική διασκέδαση, καθιστούν την Ελλάδα έναν περιζήτητο προορισμό για τη διοργάνωση συνεδρίων (odigossynedrion.gr, 2013).

Ο συνεδριακός τουρισμός είναι μια μορφή τουρισμού που έχει πολλαπλά οφέλη για τις πόλεις που τον υποστηρίζουν, καθώς ο σύνεδρος αποτελεί τον ποιοτικότερο και υψηλότερου επιπέδου τουρίστα, που αφήνει στον προορισμό του τέσσερις φορές περισσότερα χρήματα από τον μέσο τουρίστα και που όπως έχει αποδειχθεί δίνει ώθηση και στον αστικό τουρισμό. που τόσο πολύ τον χρειάζεται ο Νομός Θεσσαλονίκης (Κυριακίδου Μπέττυ, 2012).

1.4.4. Τουρισμός υγείας

Ο Τουρισμός έχει αναγνωριστεί πλέον ως ο μεγαλύτερος και ταχύτερα αναπτυσσόμενος κλάδος της παγκόσμιας οικονομίας, συμβάλλοντας στην οικονομική ανάπτυξη των χωρών και την ευημερία των πολιτών. Οι νέες καταναλωτικές προτιμήσεις αλλά και οι συνεχώς αυξανόμενες απαιτήσεις του σύγχρονου ταξιδιώτη για άνεση και ποιότητα απαιτούν τη γρήγορη προσαρμογή του τουριστικού προϊόντος και σε άλλες μορφές. Έτσι, τα τελευταία χρόνια, με την αλλαγή του τρόπου ζωής και τον εκμηδενισμό των αποστάσεων, δημιουργήθηκαν νέες υπηρεσίες εναλλακτικών μορφών τουρισμού, μεταξύ των οποίων και αυτή του Τουρισμού Υγείας, εκτός του ότι είναι μια νέα πηγή εσόδων το σημαντικότερο είναι ότι αναπτύσσεται καθ' όλη τη διάρκεια του χρόνου.

Ο Τουρισμός Υγείας χωρίζεται σε:

- Ιατρικός τουρισμό
- Τουρισμό ευεξία-Θεραπευτικό- Ιαματικό
- Τουρισμό ομορφιάς-Κοσμητική Ιατρική

Ο όρος "ιατρικός τουρισμός" δηλώνει δύο κατηγορίες υπηρεσιών (medicarecard.gr, 2012): Τη διαχείριση ιατρικών (αναγκών για επισκέπτες ο οποίοι βρίσκονται σε ξένη χώρα για ταξίδι διακοπών, ή για επαγγελματικό ταξίδι, ή για προσωρινή εγκατάσταση. Περιλαμβάνει

επείγοντα περιστατικά υγείας (π.χ. καρδιακό επεισόδιο) ή τακτικές υγειονομικές ανάγκες για χρόνια νοσήματα (π.χ. αιμοκάθαρση νεφροπαθών). Στην ουσία είναι η συμμετοχή τουριστών σε προγράμματα ιδιωτικής ιατρικής φροντίδας ή σε προγράμματα που σχετίζονται με την υγεία και την υγιεινή, σε συμφέρουσες τιμές και σε συνεργασία με την τουριστική βιομηχανία.

Ο Τουρισμός Υγείας αφορά στην πρόληψη, διατήρηση, θεραπεία, ανάρρωση και αποκατάσταση της υγείας με σύγχρονες ιατρικές μεθόδους ή με φυσικές μεθόδους, συνδυάζοντας παράλληλα την ξεκούραση, τη χαλάρωση και τη διασκέδαση.

Ο Τουρισμός Ευεξίας ήταν αναπτυγμένος για αιώνες στην Ευρώπη και αναφερόταν κυρίως στην επίσκεψη τουριστών σε ιαματικές πηγές (spa), για θεραπευτικούς ή και προληπτικούς λόγους. Στις μέρες μας, ο όρος spa και κατά επέκταση και ο τουρισμός ευεξίας, τείνει να συμπεριλάβει μία ευρεία μορφή τουριστικών επιχειρήσεων.

Παράλληλα, στους κλασσικούς προορισμούς των τουριστών αυτού του είδους, (τα ιαματικά κέντρα και τις ιαματικές τους πηγές), έχει διαφοροποιηθεί το προσφερόμενο τουριστικό προϊόν, ανταποκρινόμενα και αυτά με την σειρά τους στις σύγχρονες απαιτήσεις της τουριστικής ζήτησης. Ο Τουρισμός Ευεξίας απευθύνεται σε επισκέπτες που επιθυμούν να συνδυάσουν τις διακοπές τους με υπηρεσίες πρόληψης, διατήρησης ή βελτίωσης της υγείας τους μέσω προγραμμάτων ολικής αναζωογόνησης και χαλάρωσης σε σωματικό, πνευματικό και συναισθηματικό επίπεδο (aesthetics r, 2013).

Ο Τουρισμός Ομορφιάς (Κοσμητική Ιατρική) αποτελεί την πιο σύγχρονη μορφή Τουρισμού Υγείας παγκοσμίως, συνδυάζοντας υπηρεσίες υγείας και ομορφιάς. Απευθύνεται, στην ουσία, σε άτομα υγιή, ικανά να ταξιδέψουν και τα οποία επιθυμούν να συνδυάσουν την παροχή σχετικά ανώδυνων και σύντομων, επεμβατικών ή μη, ιατρικών υπηρεσιών ανανέωσης προσώπου και σώματος με ολιγόημερη ανάρρωση και αναψυχή σε πολυτελείς ξενοδοχειακές μονάδες.

Μεγάλο κομμάτι της πολιτιστικής μας κληρονομιάς αποτελεί ο Ιαματικός Τουρισμός- Θερμαλισμός, καθώς η Ελλάδα είναι μία από τις πλουσιότερες χώρες από άποψη φυσικών πηγών, διαθέτοντας 850 περίπου φυσικές πηγές καταγεγραμμένες στην ελληνική επικράτεια με

εξαιρετική ποιότητα νερών. Επίσης ένα από τα πλεονεκτήματα που διαθέτει η χώρα μας σε θέματα ασφάλειας και υγιεινής, με το ήπιο κλίμα, το ποικίλο φυσικό περιβάλλον εξαιρετικής ομορφιάς, την πλούσια πολιτιστική και ιστορική κληρονομιά και την φημισμένη υγιεινή μεσογειακή διατροφή, αποτελεί έναν από τους δημοφιλέστερους τουριστικούς προορισμούς παγκοσμίως. Επιπλέον, η αναπτυγμένη υφιστάμενη τουριστική υποδομή (μετά και τη διενέργεια των Ολυμπιακών Αγώνων της Αθήνας το 2004), η βελτίωση και επέκταση του οδικού και σιδηροδρομικού δικτύου καθώς και η αύξηση των αεροπορικών δρομολογίων, το απαγορευτικό κόστος των υπηρεσιών υγείας σε άλλες χώρες, καθώς και τα νομικά κωλύματα που περιορίζουν κάποιες ιατρικές πράξεις, όπως π.χ. την εξωσωματική γονιμοποίηση στις καθολικές χώρες, καθιστούν την Ελλάδα ιδιαίτερα ελκυστικό προορισμό και σε θέματα υγείας (heathpages.gr, 2012).

1.4.5. Αγροτουρισμός

Ο αγροτουρισμός είναι μια ήπια μορφή βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης και πολύ δραστήριος στον αγροτικό χώρο, με την οποία ο επισκέπτης έχει την ευκαιρία να γνωρίσει τις αγροτικές περιοχές, τις αγροτικές ασχολίες, τα τοπικά προϊόντα, την παραδοσιακή κουζίνα και την καθημερινή ζωή των κατοίκων, τα πολιτισμικά στοιχεία και τα αυθεντικά χαρακτηριστικά του χώρου αυτού, με σεβασμό προς το περιβάλλον και την παράδοση. Επίσης, η δραστηριότητα αυτή φέρνει τον επισκέπτη σε επαφή με τη φύση καθώς και με τις δραστηριότητες στην ύπαιθρο, στις οποίες μπορεί να συμμετέχει, να ψυχαγωγηθεί και να νοιώσει τη χαρά της περιήγησης, της γνώσης και της ανακάλυψης.

Ο αγροτουρισμός είναι ένα είδος διακοπών που έχει επινοηθεί απ' τους μικρούς ιδιοκτήτες γης-αγρότες οι οποίοι απευθύνονται σε ανθρώπους που θέλουν να ζήσουν από κοντά τις παραδοσιακές μορφές καλλιέργειας και πολλές φορές θέλουν να συμμετέχουν ενεργά σε αυτές (altertourism.gr,2013). Συνήθως ο αγροτουρισμός αναπτύσσεται με δύο διαφορετικές μορφές:

- Στην πρώτη μορφή οι τουρίστες φιλοξενούνται σε διάφορα

αγροκτήματα, όπου αν το θελήσουν και οι ίδιοι μπορούν να συμμετάσχουν στις αγροτικές δραστηριότητες των αγροτών. Επίσης έχουν την δυνατότητα να δοκιμάσουν τα τοπικά παραδοσιακά προϊόντα και να έρθουν σε επαφή με τα ήθη και έθιμα κάθε αγρότη.

- Η δεύτερη μορφή αγροτουρισμού αφορά στην δημιουργία ενοικιαζόμενων δωματίων σε μορφή ξενώνων σε εξωαστικές περιοχές όπου δεν έχουν απαραίτητα τον αγροτικό χαρακτήρα σε θέμα δραστηριοτήτων αλλά περισσότερο σε τοποθεσία. Παράλληλα, κινητοποιεί τις παραγωγικές, πολιτισμικές και αναπτυξιακές δυνάμεις ενός τόπου, συμβάλλοντας έτσι στην αειφόρο περιβαλλοντική, οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη του αγροτικού χώρου.

1.4.6. Θαλάσσιος Τουρισμός

Στην Ελλάδα ο θαλάσσιος τουρισμός αποτελεί μία βασική συνιστώσα του τουριστικού κλάδου και του προσφερομένου τουριστικού προϊόντος, λόγω του νησιωτικού χαρακτήρα της χώρας με τα 3000 περίπου νησιά και της εκτεταμένης ακτογραμμής της 16.000 χλμ είναι μια από τις δυναμικότερες μορφές του σύγχρονου τουρισμού (Ηγουμενάκης Ν, Καραβίτης, Κ., Λύτρας, Π., 1999 , σελ 122). Ο θαλάσσιος τουρισμός είναι ο τουρισμός ο οποίος σχετίζεται με την πραγματοποίηση δραστηριοτήτων και παροχή υπηρεσιών σε θαλάσσιο χώρο. Οι υπηρεσίες και οι δραστηριότητες αυτές θα πρέπει να αποτελούν αναπόσπαστο και βασικό στοιχείο της τουριστικής μορφής και όχι μέσο για την πραγματοποίηση των διακοπών. Η χώρα μας διαθέτει πολλά νησιά, προστατευμένες θαλάσσιες περιοχές χιλιάδων τετραγωνικών χιλιομέτρων, ήπιο κλίμα, υψηλά ποσοστά ηλιοφάνειας και εναλλασσόμενο τοπίο, έχει ένα σαφές και αναμφισβήτητο συγκριτικό πλεονέκτημα στο θαλάσσιο τουρισμό (tzoumerkamurgia.gr, 2013). Σήμερα, ο θαλάσσιος τουρισμός παρουσιάζει μια στασιμότητα στο τομέα

αυτό και αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι δεν αξιοποιούν σωστά τις τεράστιες δυνατότητες και ιδανικές συνθήκες που παρέχει η Ελλάδα, με την ακτογραμμή χιλιομέτρων που έχει και τα νησιά της που βρίσκονται σε μικρή απόσταση το ένα από το άλλο, διαθέτει τις ιδανικές συνθήκες για την ανάπτυξη του γιώτινγκ (travelpress.gr, 2013). Παρά το γεγονός ότι η χώρα μας είναι ο τρίτος πιο δημοφιλής προορισμός σε ολόκληρη την Ευρώπη, καθώς από τα περίπου 36 δισεκατομμύρια ευρώ που δαπανούνται σε ευρωπαϊκά λιμάνια από την παγκόσμια βιομηχανία της κρουαζιέρας, η Ελλάδα είναι αποδέκτης μόνο 600 εκατομμυρίων ευρώ, λόγω περιορισμένων δυνατοτήτων home-porting, όπως επίσης και λόγω έλλειψης κατάλληλων υποδομών στα περισσότερα από τα συνολικά 57 λιμάνια της χώρας, το έλλειμμα αυτό δεν επιτρέπει στο να αναπτυχθεί το κομμάτι του θαλάσσιου τουρισμού. Τα μέχρι σήμερα εννέα ελληνικά λιμάνια μπορούν να φιλοξενήσουν διεθνή κρουαζιερόπλοια που θα αυξηθούν στο μέλλον όταν η επίδραση των νομοθετικών ρυθμίσεων γίνει αισθητή, συμπεριλαμβανομένης και της άρσης του καμποτάζ.

Η ανάπτυξη του θαλάσσιου τουρισμού στην Ελλάδα μπορεί να ωφελήσει όχι μόνο τον οικονομικό τομέα, αλλά και τον εργασιακό, μειώνοντας την ανεργία. Όμως, προβλήματα δημιουργούνται από της περιβαλλοντικές προεκτάσεις του σχετίζονται με τον εφοδιασμό, τα απόβλητα, τις συνθήκες ελλιμενισμού, τις απαραίτητες υποδομές και τα κατάλληλα προστατευτικά μέτρα που πρέπει να λαμβάνονται για την λειτουργία του θαλάσσιου τουρισμού (tzoumerkamurgia.gr, 2006).

2. Προσφορά στον Τουρισμό

Τουριστική αγορά είναι το σύνολο συναλλαγών και εμπορικών σχέσεων που μεταξύ τουριστών/πελατών και πωλητών/ προμηθευτών τουριστικών

προϊόντων (αγαθών και υπηρεσιών). Η ζήτηση και η προσφορά τουριστικών προϊόντων αποτελούν τις δύο βασικές συνιστώσες της τουριστικής αγοράς. Όσο αφορά την τουριστική προσφορά παρατηρείται ότι αντιπροσωπεύει το σύνολο των αγαθών και των υπηρεσιών που διατίθενται προς πώληση στην τουριστική αγορά με δεδομένες τιμές και ο υποψήφιος τουρίστας έχει τη δυνατότητα να καταναλώσει προκειμένου να ικανοποιήσει μια σειρά αναγκών του. Δεδομένης όμως της ετερογένειας του τουριστικού προϊόντος θεωρείται αρκετά πολύπλοκος ο ακριβής προσδιορισμός των αγαθών αυτών και υπηρεσιών (Cooper, Fletcher, Gilbert & Wanhill, 1993).

Για να κατανοηθεί η δομή, η δυναμική ανάπτυξης τους αλλά και η ανάδειξη των χωρικών και αναπτυξιακών ιδιαιτεροτήτων της τουριστικής δραστηριότητας, οι τόποι υποδοχής τουριστών κατατάσσονται σε κατηγορίες, ανάλογα με την μορφολογία του τόπου εξέτασης. Οι διαφορετικές τυπολογίες τουριστικής προσφοράς (Βαρβαρέσος, 1997, Τερκενλή, 2004).

2.1. Προσεγγίσεις Τουριστικής Προσφοράς

Ο Lew (1987) διακρίνει τρεις μεθόδους για τη δημιουργία τυπολογιών (Τερκενλή, 2004):

1. Την ιδεολογική μέθοδο που δίνει έμφαση στη μοναδικότητα του περιβάλλοντος
2. Την οργανωτική που επικεντρώνεται στα χωρικά χαρακτηριστικά μεγέθους και κλίμακας
3. Τη γνωστική που στηρίζεται στις εμπειρίες των τουριστών και στον τρόπο με τον οποίο αυτοί αντιλαμβάνονται τον τόπο προορισμού

Άλλη προσέγγιση εφαρμόζουν οι A.J. Burkart και S. Medlik (1985) που διακρίνουν τρεις τομείς, τους:

1. Φυσικούς, πολιτιστικούς, καλλιτεχνικούς, ιστορικούς ή τεχνολογικούς πόρους
2. Εξοπλισμούς (τουριστικά καταλύματα, εστιατόρια, κέντρα αναψυχής και πολιτισμού)
3. Διευκόλυνσης (ευκολίες προσβασιμότητας κα).

Σύμφωνα με άλλη προσέγγιση (Σπιλάνης 2004) είναι:

- Το ποσοστό των διαθέσιμων κλινών στο σύνολο της χώρας / περιοχής
- Η αναλογία μεταξύ ξενοδοχειακών κλινών και κλινών σε συμπληρωματικά ή βοηθητικά καταλύματα
- Το ποσοστό των μονάδων και των κλινών που ανήκουν σε ξενοδοχεία υψηλών κατηγοριών
- Το ποσοστό των μεγάλων μονάδων (πχ. >250 κλίνες)
- Οι διανυκτερεύσεις που πραγματοποιούνται στα ξενοδοχεία της περιοχής ως ποσοστό του συνόλου της χώρας
- Ποσοστό πληρότητας ξενοδοχειακών μονάδων
- Μέση διάρκεια παραμονής των τουριστών
- Η διάρκεια της τουριστικής περιόδου

- Η βαρύτητα του οργανωμένου τουρισμού
- Η αναλογία μεταξύ εσωτερικών και αλλοδαπών τουριστών
- Το επίπεδο εξειδίκευσης του ανθρώπινου δυναμικού
- Το ποσοστό πολυαπασχόλησης του εργατικού δυναμικού
- Οι συμπληρωματικές υπηρεσίες.

Ωστόσο, σύμφωνα με μια γενικότερη προσέγγιση του D. Stavraki, το τουριστικό προϊόν μιας περιοχής ή χώρας, χωρίζεται σε (Βαρβαρέσος 1997, 2000):

Την πρωτογενή τουριστική προσφορά, η οποία καθορίζει κατεξοχήν το βαθμό ελκυστικότητας μιας περιοχής καθώς και τη δυνατότητα της να αναπτυχθεί τουριστικά. Περιλαμβάνει κάθε φυσικό στοιχείο και κάθε προϊόν ανθρώπινης δραστηριότητας που είναι σε θέση να προκαλέσει την τουριστική μετακίνηση (Βαρβαρέσος 2000, Zimmer & Grassmann 1996).

Οι Φυσικοί πόροι είναι: Θάλασσα /ακτές, κλιματολογικά στοιχεία, τοπική παραγωγή, γλυκά ύδατα, χλωρίδα και πανίδα.

Ανθρωπογεωγραφικά στοιχεία: τόποι ιστορικής παράδοσης, μουσεία, παραδοσιακοί οικισμοί, κτλ.

Η δευτερογενής ή απορρέουσα τουριστική προσφορά περιλαμβάνει υποδομές (η κατασκευή των οποίων αναλαμβάνεται από το κράτος) και ανωδομές (εγκαταστάσεις επενδυτικού ενδιαφέροντος) που αποτελούν ανθρώπινα δημιουργήματα για την διευκόλυνση της εκμετάλλευση των τουριστικών πόρων, και διαιρείται σε:

Γενικές εγκαταστάσεις, οι οποίες αφορούν εκείνες τις εγκαταστάσεις και τους οργανισμούς που συμβάλουν στη βελτίωση της ζωής των κατοίκων μιας περιοχής και επιτρέπουν την ύπαρξη τουριστικών δραστηριοτήτων, όπως:

- Τηλεπικοινωνίες και ταχυδρομεία
- Εμπορικά καταστήματα
- Δίκτυα ύδρευσης, ηλεκτροδότησης, αποχέτευσης, συγκομιδής απορριμμάτων.
- Επικοινωνίες και μέσα μαζικής μεταφοράς (αερομεταφορές, οδικές, σιδηροδρομικές, ακτοπλοϊκές μεταφορές).
- Διοικητικές υπηρεσίες και συστήματα: υγείας, εκπαίδευσης και δημόσιας ασφάλειας

Τουριστικές εγκαταστάσεις, που αποσκοπούν στην ικανοποίηση των αναγκών της τουριστικής ζήτησης (TZ) και αποτελούν το κυρίως μέρος της δευτερογενούς τουριστική προσφορά. Περιλαμβάνουν:

- Τα τουριστικά καταλύματα (ξενοδοχεία, μοτέλ, ενοικιαζόμενα διαμερίσματα, κα)
- Τις εγκαταστάσεις εστίασης
- Τις εγκαταστάσεις αναψυχής (καζίνο, κλαμπ, κα)
- Τις πολιτιστικές εγκαταστάσεις (θέατρα, αίθουσες θεαμάτων - μουσικών εκδηλώσεων, κα)
- Τις αθλητικές εγκαταστάσεις
- Τις εγκαταστάσεις φυσιολατρικού χαρακτήρα.

Ακόμα υπάρχει η ατμόσφαιρα του χώρου και η αίσθηση φιλίας και φιλοξενίας που ενυπάρχει στον ΤΠ και μη μετρήσιμα (Doswell, 2002).

Σχήμα

Πηγή: Doswell (2002)

2.2. Στοιχεία Τουριστικής Προσφοράς

Τα άυλα στοιχεία του Τουριστικού Προϊόντος καθιστούν δυσκολότερη την προσέγγιση, τη μέτρηση και εμπορευματοποίηση του. Αυτά περιλαμβάνουν τις κάθε είδους υπηρεσίες αλλά και διάφορα ιδιαίτερα ψυχολογικά στοιχεία, όπως τη φιλοξενία, την πολυτέλεια, την κοινωνική

τάξη, την ατμόσφαιρα, τον εξωτισμό (Βαρβαρέσος, 1997). Καθώς και η ευγένεια, το ανθρώπινο περιβάλλον, η κουλτούρα και η τοπική παράδοση (Doswell, 2002).

Η ελκυστικότητα των προσφερόμενων τουριστικών πόρων επηρεάζεται από την οργάνωση του ΤΠ, ποιότητα και την προβολή τόσο οι γενικές όσο και οι τουριστικές εγκαταστάσεις. Τα ελκυστικότερα στοιχεία αφορούν τις ‘φυσικογεωγραφικά στοιχεία’, ‘τοπία’, ‘χαμηλές τιμές’, ‘μουσεία και άλλους τόπους ιστορικής σημασίας, ‘κοινωνική αλλαγή’, ‘διασκέδαση’, ‘σπορ’ και ‘ξενοδοχειακή άνεση’ (R. Hollier 1988). Ακόμα υπάρχουν οι: απόσταση και προσπελασιμότητα, σχέσεις μεταξύ χωρών προέλευσης και υποδοχής (ΤΠ), επίπεδο των τιμών, συναλλαγματικές ισοτιμίες και το κόστος ζωής του ΤΠ.

2.3. Ζήτηση στον Τουρισμό

Η έννοια της τουριστικής ζήτησης (TZ) είναι περίπλοκη και περιλαμβάνει πολλά στοιχεία. Επιδέχεται διάφορες ερμηνείες ανάλογα με την οπτική γωνία. Π.χ: ο Cooper (1993) αντιλαμβάνεται την TZ ως τη σχεδιαζόμενη ποσότητα ενός τουριστικού προϊόντος (αγαθού ή υπηρεσίας) που τα άτομα είναι πρόθυμα και μπορούν να αγοράσουν σε μια συγκεκριμένη τιμή κατά τη διάρκεια μιας συγκεκριμένης χρονικής περιόδου. Γενικότερα πάντως, η TZ εκφράζει το συνολικό αριθμό των ατόμων που επιθυμούν και μπορούν να ταξιδεύσουν, κάνοντας παράλληλα χρήση των προσφερόμενων αγαθών και υπηρεσιών σε γεωγραφικούς χώρους μακριά από εκείνους της εργασίας και κατοικίας τους.

2.4. Προσεγγίσεις Τουριστικής Ζήτησης

Οι Smith (1989) και Cooper (1993) θεωρούν ότι η TZ έχει τις εξής μορφές :

1. Τη δυνατή ή προσδοκώμενη ζήτηση (potential demand), η οποία επικεντρώνεται στα άτομα που για κάποιο λόγο δεν μπορούν να συμμετάσχουν στην τουριστική δραστηριότητα.
2. Την αναβληθείσα ζήτηση (deferred demand), η οποία σχετίζεται με τα άτομα που θα είχαν τη δυνατότητα να λάβουν μέρος στην τουριστική δραστηριότητα αλλά αναγκάστηκαν να το αναβάλλουν.
3. Την πραγματική ή αποτελεσματική ζήτηση (actual ή effective demand) που εκφράζει τον αριθμό των ατόμων που συμμετέχουν στην τουριστική δραστηριότητα.

Η τελευταία συνιστώσα αφορά ουσιαστικά τη ζήτηση η οποία δημιουργείται στα πλαίσια του ταξιδιού και των τελικών τουριστικών δραστηριοτήτων και είναι συνυφασμένη με τα κίνητρα και χαρακτηριστικά των τουριστών. Ως χαρακτηριστικά των τουριστών θεωρούνται (Βαρβαρέσος, 2000, Cooper, 1993, Cohen, 1972, Doswell, 2002, Mathieson & Wall, 1982):

- Η εθνικότητα ή ο τόπος πολιτιστικής καταγωγής τους
- Το φύλο και η ηλικία
- Η κοινωνική θέση
- Η ψυχογραφία
- Η μόρφωση

- Η οικογενειακή κατάσταση
- Το επάγγελμα και το ετήσιο εισόδημα τους
- Ο ελεύθερος χρόνος που διαθέτουν
- Τα ενδιαφέροντα, τα κίνητρα και οι ανάγκες τους κάθε δεδομένη στιγμή
- Ο τρόπος ταξιδιού που επιλέγουν και η απόσταση που διανύουν (Οργανωμένος μαζικός τουρίστας, μεμονωμένος, εξερευνητής, περιηγητής)

Η TZ επηρεάζει άμεσα την πορεία της ΤΑ. Αυτή προκάλεσε την εμφάνιση και εξέλιξη των πρώτων ορεινών και παραθεριστικών θερέτρων, των ιαματικών λουτροπόλεων, ενώ παράλληλα σε αυτή οφείλεται η τάση κατάταξης σε ζώνες της παγκόσμιας προσφοράς με βάση τα χαρακτηριστικά της ζήτησης (Κοκκώσης & Τσάρτας, 2001). Τα κυριότερα χαρακτηριστικά της TZ από τα οποία και διαφαίνεται η μοναδικότητα του τουριστικού προϊόντος είναι τα εξής (Λαλούμης και Ρούπας, 1998):

- Ετερογένεια
- Εποχικότητα
- Χωρική συγκέντρωση
- Αυξητική τάση
- Ελαστικότητα
- Ευαισθησία

Στα πλαίσια της πρόβλεψης της ζήτησης, εκτιμάται ο αριθμός και οι περίοδοι των τουριστικών αφίξεων, η διάρκεια παραμονής των τουριστών, η προέλευση και ο προορισμός τους, τα κοινωνικά και δημογραφικά τους γνωρίσματα, τα μεταφορικά μέσα και ο τύπος των καταλυμάτων που χρησιμοποιήθηκαν, τα χρήματα που δαπανήθηκαν, ο σκοπός του ταξιδιού, η άποψη που υιοθέτησαν για την περιοχή ή τη χώρα που επισκέφτηκαν, ο βαθμός ικανοποίησης τους μετά το ταξίδι, οι συναλλαγματικές ισοτιμίες μεταξύ της χώρας προέλευσης και της χώρας υποδοχής (Λαγός, 2004).

Οι προσδιοριστικοί παράγοντες της TZ είναι (Βαρβαρέσος 1997, Τσάρτας & Κοκκώσης 2001, Inskeep 1993):

- Η γεωγραφική θέση της τουριστικής περιοχής
- Η ποιότητα και το είδος των προσφερόμενων φυσικών και πολιτιστικών πόρων
- Η γενικότερη τουριστική αξιοποίηση της περιοχής
- Οι παγιωμένες τάσεις της TZ στη διεθνή και εσωτερική αγορά
- Η διαφήμιση, το marketing και η πολιτική των Tour Operator
- Τα ειδικά κίνητρα των τουριστών
- Η προσβασιμότητα
- Οι διεθνείς συγκυρίες και η πολιτική κατάσταση που επικρατεί στις χώρες προέλευσης ή υποδοχής των τουριστών
- Το θεσμικό και οργανωτικό πλαίσιο που επικρατεί
- Η εξέλιξη των νέων τεχνολογιών και ειδικότερα των τεχνολογιών πληροφόρησης

3. Τουριστική Ζήτηση του Ελληνικού Τουριστικού Προϊόντος

Συμπερασματικά, γίνεται αντιληπτό ότι η ανάλυση της TZ είναι αρκετά σύνθετη με αποτέλεσμα η όποια εκτίμηση για τη μελλοντική της διακύμανση να θεωρείται εξαιρετικά δύσκολη. Η Ελλάδα, λόγω χάρη, σύμφωνα με τα στοιχεία που παρουσιάζει ο ‘Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού’ καταλαμβάνει την 15η θέση στην παγκόσμια κατάταξη των χωρών υποδοχής για το έτος 2000. ενώ η συντριπτική πλειοψηφία κατάγεται από την Ευρώπη (Σύνδεσμος Ελληνικών Τουριστικών Επιχειρήσεων, 2003). Μέχρι και το 1990 η TA της χώρας ήταν ταχύτερη από ότι στην Ευρώπη και τον υπόλοιπο κόσμο, αλλά στη δεκαετία 1990-2000 παρατηρείται ότι η μείωση του ρυθμού αύξησης των αφίξεων είναι ταχύτερη από την αντίστοιχη ευρωπαϊκή και παγκόσμια αγορά. Αυτό σηματοδοτεί το γεγονός ότι η Ελλάδα αποτελεί πλέον έναν ώριμο τουριστικό προορισμό, ο οποίος κινδυνεύει να εισέλθει άμεσα σε περίοδο στασιμότητας και έπειτα να εμφανίσει πτωτικές τάσεις.

3.1. Τουριστικές επιπτώσεις

3.1.1. Οικονομικές Επιπτώσεις

Ανάλογα με το στάδιο του TA που ο ΤΠ βρίσκεται (βάσει του Κύκλου Ζωής Τουριστικού Προϊόντος) παρατηρούνται και οι ανάλογες οικονομικές επιπτώσεις. Στο πρώτο οι οικονομικές επιδράσεις είναι

μικρές, στο δεύτερο είναι ραγδαίες και στο τρίτο οι προηγούμενες επιδράσεις καθιερώνονται.

Όπως κάθε άλλη οικονομική δραστηριότητα, ο τουρισμός έχει οικονομικό κόστος και θετικές συνέπειες. Σαν πρώτη θετική επίδραση υπάρχει η εισροή συναλλαγματικών εσόδων στους τόπους τουριστικού προορισμού.

Ο τουρισμός συμβάλλει στη διαμόρφωση του ακαθαρίστου εγχώριου προϊόντος (ΑΕΠ) μιας χώρας υπολογίζεται με την αποτίμηση των δαπανών σε τρέχουσες τιμές που πραγματοποιούν οι τουρίστες τόσο για εσωτερικό όσο και για διεθνή τουρισμό και αφού πρώτα αφαιρεθούν τα αγαθά και οι υπηρεσίες που αγοράστηκαν λόγω του τουρισμού. Οι πληρωμές που γίνονται σε μια χώρα-τουριστικού προορισμού καταγράφονται σαν τουριστικό συνάλλαγμα. Στις χώρες με σημαντικό εσωτερικό τουρισμό μετρώνται και τα έσοδα από αυτόν, και συνήθως είναι οι πιο ανεπτυγμένες χώρες. Συνεισφέρει ακόμα με τη φορολόγηση των τουριστικών επιχειρήσεων, κέρδη που εμπεριέχονται στο ΑΕΠ.

Σημαντική επίδραση υπάρχει σε θέματα ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών. Οι επιδράσεις του τουρισμού στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών μπορούν να διακριθούν σε αυτές που προκαλούνται σε μια χώρα υποδοχής και φιλοξενίας τουριστών από τους μόνιμους κατοίκους της και τους ξένους επισκέπτες, καθώς και από τον διεθνή παθητικό τουρισμό.

Επειδή ο τουρισμός είναι τομέας 'έντασης εργασίας' παρατηρείται μεγάλη ζήτηση σε εργατικό δυναμικό των τόπων τουριστικού προορισμού, δυναμικό που θα προέρχεται από άλλους φθίνοντες κλάδους της οικονομίας., δημιουργώντας και νέες θέσεις εργασίας. Ο τουρισμός προσελκύει και μη-ενεργό πληθυσμό που εργάζονται συμπληρωματικά ενώ δημιουργεί εισόδημα άμεσο και έμμεσο στον ενεργό πληθυσμό. Ένα

μέρος από το χρήμα που εισρέει στην οικονομία της χώρας προορισμού επανακυκλοφορεί και δημιουργεί πρόσθετο εισόδημα για τους κατοίκους της, την Τ.Α. και το κράτος. Ο τουρισμός είναι μέσο τόνωσης της οικονομικής δραστηριότητας στην περιφέρεια. Συγκεκριμένα, σε αγροτικές και λιγότερο ανεπτυγμένες περιοχές αναπτύχθηκε ο τουρισμός λόγω των δελεαστικών αμοιβών που πρόσφερε, αμβλύνοντας έτσι τα οικονομικά προβλήματα της περιφέρειας (βλ. παρακάτω), ενώ παράλληλα συγκρατεί τον πληθυσμό στα αγροτικά κέντρα.

Άλλη θετική επίπτωση του τουρισμού είναι η πραγματοποίηση σημαντικών επενδύσεων κεφαλαίου που γίνονται σε τόπους τουριστικού προορισμού, τόσο εγχώριων όσο και ξένων. Τουριστική επένδυση είναι η δημιουργία τουριστικού κεφαλαίου που αυξάνει την παραγωγική ικανότητα της οικονομίας. Έτσι, η οικονομία εξαρτάται ολοένα και περισσότερο από τις τουριστικές επενδύσεις, απαγκιστρώνεται από την αγροτική-πρωτογενή δομή της και εν γένει παρατηρούνται διαρθρωτικές αλλαγές λόγω του τουρισμού. Ακόμα παρατηρούνται φαινόμενα πολλαπλασιασμού εισοδήματος λόγω του τουρισμού: στο τουριστικό οικονομικό κύκλωμα εισρέει και απορρέει χρήμα.

Σχετικά με τις αρνητικές συνέπειες, παρατηρούμε την εποχική απασχόληση στον τουρισμό, πράγμα που επιβαρύνει το κράτος με επιδόματα ανεργίας. Ακόμα, η απασχόληση εργαζομένων από άλλους κλάδους εργασίας σημαίνει την αποθάρρυνση των μη – τουριστικών επιχειρήσεων να εγκατασταθούν σε τουριστικές περιοχές. Σε περιφερειακό επίπεδο, παρατηρούνται αλλαγές σε οικονομικό επίπεδο και πληθωριστικές τάσεις. Ο τουρισμός συμβάλλει στην αύξηση των τιμών της γης και εξαιτίας αυτού στην αύξηση των αγοροπωλησιών και κατάτμησή της. Ακόμα, η περιφέρεια γίνεται λιγότερο αυτόαρκτης και

εξαρτημένη από διεθνής οικονομικές συγκυρίες. (Ηγουμενάκης et al, 1998: 215-245). Οι μισθοί επηρεάζονται ακόμα από τον τουρισμό, λόγω της υπερπροσφοράς κυρίως ανειδίκευτου προσωπικού με αποτέλεσμα τη μείωση του μισθού (Tribe, 1995: 185). Τέλος, όσο αφορά τις επενδύσεις των πολυεθνικών εταιριών του τουριστικού χώρου παρατηρούνται διαρροές συναλλάγματος (αν πρόκειται για χώρα εκτός της ευρωζώνης), υπερβολική μείωση των τιμών, απειλή για τον εγχώριο ανταγωνισμό, ‘υπερσυγκέντρωση’ τουριστικών πόρων και ‘ολιγοψώνηση’ της αγοράς (Tribe, 1995: 232).

3.1.2. Κοινωνικές Επιπτώσεις

Θετικές και αρνητικές επιπτώσεις σε δημογραφικό και κοινωνικό επίπεδο στον τόπο τουριστικού προορισμού.

Σε κοινωνικό επίπεδο υπάρχουν εν γένει αλλαγές στα έθιμα, στην κοινωνική παθολογία και στις αξίες των τουριστών. Θετική συνέπεια είναι η αλλαγή των εργασιακών σχέσεων που εμφανίζεται με αύξηση εργασιακών θέσεων και στην οργανωτική – διοικητική δομή όπου οι ντόπιοι παράγοντες συσπειρώνονται, αναπτύσσονται τοπικές πρωτοβουλίες σε θέματα εκπαίδευσης, περιβάλλοντος και διεθνούς προβολής. (Ηγουμενάκης et al 1999: 261).

Άλλη θετική συνέπεια είναι η αύξηση του μορφωτικού επιπέδου του ντόπιου πληθυσμού καθώς πολλά «τουριστικά» επαγγέλματα απαιτούν αυξημένο μορφωτικό επίπεδο, π.χ.: γνώση ξένων γλωσσών, χειρισμό Η/Υ κ.α. Η επαφή του ντόπιου με τον τουρίστα καταργεί τον πολιτιστικό και κοινωνικό απομονωτισμό που χαρακτηρίζει πολλές αγροτικές

κοινωνίες με αποτέλεσμα να ανοίγουν οι πνευματικοί ορίζοντες των ντόπιων. Άμεση συνέπεια είναι η κατάργηση του προτύπου της πυρηνικής οικογένειας και χειραφέτηση των γυναικών και των νέων που πλέον διαθέτουν ίδιο εισόδημα (Τσάρτας, 1996: 278).

Ακόμα παρατηρείται η συσπείρωση των ντόπιων σε ομάδες και φορείς για την διεκδίκηση των συμφερόντων τους από τον τουρισμό, με αποτέλεσμα την ίδρυση εταιριών τουριστικής προώθησης, επιμελητηρίων (ξενοδοχειακών κ.α.), επαγγελματικών σωματίων κτλ και γενικά τη συνειδητοποίηση των κατοίκων. Ενισχύθηκαν οι αναπτυξιακοί και εξωραϊστικοί σύλλογοι και η πολιτική εκπροσώπηση μέσω της τοπικής αυτοδιοίκησης (Τσάρτας, 1996: 274).

Στις αρνητικές επιδράσεις καταχωρείται η άκριτη μίμηση των τουριστών από τους ντόπιους (Τσάρτας, 1998: 23, 69). Ακόμα, παρατηρούνται έντονα φαινόμενα καταναλωτισμού, ιδιαίτερα των επιχειρηματιών και των νέων, και γενικά δημιουργείται μια τάξη επαγγελματιών που χαρακτηρίζονται από τάση καταναλωτικής επίδειξης. Το κέρδος των πρώτων τουριστικών επιχειρηματιών είναι «εύκολο» και οδηγεί στην αρνητική στάση προς οποιαδήποτε μορφή εργασίας απαιτεί οργάνωση και εκπαίδευση. Τέλος, σε ορισμένες περιπτώσεις παρατηρείται διάβρωση των ηθών που συσχετίζεται με ανάπτυξη του φαινομένου του σεξοτουρισμού (Τσάρτας, 1996: 281-190). Μια ακόμα σημαντική κοινωνική επίπτωση του τουρισμού είναι ο άτυπος διαχωρισμός των ατόμων σε «κοινωνικές τάξεις» ανάλογα με το αν έχουν συμφέροντα ή όχι από τον τουρισμό: υπάρχουν οι τουριστικοί επιχειρηματίες, οι ντόπιοι που κατέχουν γη και χρήμα, οι εργαζόμενοι στον τουρισμό και οι προσελκυόμενοι επενδυτές.

Σε δημογραφικό επίπεδο παρατηρείται η προσωρινή μετακίνηση πληθυσμού από τις αγροτικές, ημι-αστικές και αστικές κοινωνίες προς

τα τουριστικά θέρετρα, αστικά και μη, που βρίσκονται στο πρώτο στάδιο του κύκλου ζωής του τουριστικού προϊόντος, διότι δεν υπάρχουν μόνιμοι κάτοικοι να εργαστούν στις τουριστικές επιχειρήσεις. Παρατηρείται έτσι το αρνητικό φαινόμενο της αστυφιλίας. Υπάρχει εργασιακή-επαγγελματική κινητικότητα με συνεχή αναπτυξιακή πορεία μέχρι αλλά και μετά την ολοκλήρωση της ΤΑ. Άλλη σημαντική παράμετρος των κοινωνικών επιπτώσεων είναι η προσέλκυση μεταναστών λόγω του «εύκολου κέρδους» που αλλοιώνουν τον χαρακτήρα της περιοχής και εντείνουν τον ανταγωνισμό των θέσεων απασχόλησης.

3.1.3. Περιβαλλοντικές Επιπτώσεις

Υπάρχουν οι εξής επιπτώσεις:

- Απαίτηση ολοένα και νέων χώρων συχνά δασικών λόγω τουριστικών εγκαταστάσεων (κυρίως ξενοδοχειακών μονάδων).
- Ρύπανση των υδάτων εξαιτίας των αποβλήτων τουριστικών μονάδων και της συνεχώς αυξανόμενης μετακίνησης τουριστών.
- Εναέρια μόλυνση λόγω της επέκτασης των αεροπορικών μεταφορών και του συγχρωτισμού των αιθέρων τα τελευταία χρόνια
- Ρύπανση και μόλυνση του περιβάλλοντος από τη μαζική χρήση χώρων που απευθύνονται αποκλειστικά στα δεδομένα της ΤΖ.
- Φθορά και καταστροφή αρχαιολογικών – θρησκευτικών μνημείων (Ηγουμενάκης et al,1998: 306).
- Διάβρωση επιφανειακού εδάφους λόγω από την άσκηση δραστηριοτήτων (οχήματα εκτός δρόμου κ.α) και τη δημιουργία υποδομής για χειμερινά σπορ.

- Διάβρωση των ακτών και παρέμβαση / παρεμπόδιση των φυσικών διεργασιών της ακτής λόγω της τουριστικής υποδομής.
- Μείωση της βιοποικιλότητας, απομόνωση των βιότοπων και αλλαγή της συμπεριφοράς της πανίδας (Μέξα, 2002: 1).

Τα αποτελέσματα της υψηλής χωρικής συγκέντρωσης είναι:

- Εκτεταμένη ρύπανση του περιβάλλοντος χώρου από ανεξέλεγκτη εγκατάλειψη σκουπιδιών στις ακτές, παράκτιες ζώνες, κοινόχρηστους χώρους κ.α.
- Χρήση πλαστικών προϊόντων μη-βιοδιασπόμενων με αποτέλεσμα τη μόνιμη εναπόθεσή τους στις ακτές και άλλους τόπους συγκέντρωσης τουριστών.
- Φωτοχημική ρύπανση που προκαλεί ο συγχρωτισμός πολυάριθμων οχημάτων με αποτέλεσμα τη μόλυνση της ατμόσφαιρας, αλλά και τη επιβάρυνση της φθοράς των μνημείων και της αρχιτεκτονικής.
- Τη ρύπανση παράκτιων περιοχών από ανεξέλεγκτη κατασκήνωση και εν γένει παραμονή στις ακτές και άλλα τουριστικά θέρετρα καθώς και από τις πυρκαγιές που προκαλούν άθελά τους οι κατασκηνωτές.
- Την ακούσια καταστροφή του περιβάλλοντος με την τυχαία απόθεση σκουπιδιών που συμβάλλει στην οικολογική ανισορροπία (Ηγουμενάκης et al, 1998: 312).
- Τέλος, η υπάρχουσα υπερσυγκέντρωση οδηγεί σε επενδύσεις υποδομών και ανωδομών, που θα οδηγήσουν σε νέο κύκλο επενδύσεων, αστικοποίησης, υποβάθμισης κ.α. (Tourism and

Sustainable development for small islands Greece, πρακτικά συνεδρίου, 1999: 4)

3.2. Χωρική συγκέντρωση του Τουρισμού και επιπτώσεις

Η ΤΑ σήμερα , εκτός της υψηλής χωρικής συγκέντρωσης σε μικρά μέρη (π.χ.: Κέρκυρα, Κρήτη κ.α.), χαρακτηρίζεται από αύξηση των τουριστικών αναδομών χωρίς παράλληλη ποσοτική και ποιοτική αύξηση των υποδομών και χωρίς θεσμοθετημένο πλαίσιο πολιτικής της τουριστικής κατανάλωσης. Η υψηλή χωρική συγκέντρωση έχει επιπτώσεις στα εξής:

- Ύδρευση: υπάρχει απρογραμμάτιστη σπατάλη νερού, η ανυπαρξία καλού υδρευτικού δικτύου. Έτσι πολλά τουριστικά καταλύματα υποφέρουν από κακής ποιότητας νερό ή/και έλλειψη νερού.
- Αποχέτευση: η μεγάλη αύξηση της τουριστικής κατανάλωσης σε τοπικό επίπεδο σημαίνει και αύξηση των λυμάτων. Η έλλειψη όμως κατάλληλων υποδομών, η αδυναμία των Ο.Τ.Α. να αντεπεξέλθει στο πρόβλημα και η διασπορά των ξενοδοχείων δεν επέτρεψαν την κατασκευή μονάδων βιολογικού καθαρισμού σε πολλές περιοχές, ενώ η κατασκευή απορροφητικών βόθρων κινδυνεύει να μολύνει τον υδροφόρο ορίζοντα.
- Απορρίμματα: η απόθεση απορριμμάτων γίνεται απρογραμμάτιστα, σε επισφαλής χώρους με κίνδυνο μόλυνσης των υδάτων.
- Κεντρικός σχεδιασμός: η έλλειψη κεντρικού σχεδίου δράσης και η επέκταση των ήδη υπαρχόντων. Οι διάφορες χρήσεις γης και τα αμφίβολης αισθητικής οικοδομήματα αλλοιώνουν το τοπίο και

μελλοντικά θα είναι ακατάλληλα για τουρισμό (Konsolas-Zacharatos, 1992: 57- 64).

3.3. Προοπτικές Τουρισμού για τον 21ο αιώνα

Η σημασία του τουρισμού για τη χώρα μας είναι εμφανής λαμβάνοντας υπόψη ορισμένα μεγέθη που χαρακτηρίζουν τις διαστάσεις και τις τάσεις εξέλιξης του. Η πορεία του διεθνούς τουρισμού, παρά τις πολλές διακυμάνσεις, δείχνει πολύ μεγάλη αντοχή και μια σταθερή ανοδική μέση τάση σύμφωνα με τον ΠΟΕ. Με το ξεκίνημα του 21ου αιώνα, διαπιστώνεται ήδη η εμφάνιση ορισμένων νέων βασικών τάσεων στον τουρισμό:

- Έντονο ενδιαφέρον για την ασφάλεια.
- Συντομότερα και πιο συχνά ταξίδια διακοπών, αλλά λιγότερα διαλείμματα Σαββατοκύριακου.
- Μεταστροφή από τα μακρινά ταξίδια προς τα εσωτερικά και τα ενδοπεριφερειακά.
- Μεταστροφή από τις εναέριες στις επίγειες μεταφορές παρά του χαμηλού κόστους στις αερομεταφορές.
- Συνεχιζόμενη τάση προς όψιμες κρατήσεις και αυξανόμενη χρήση του διαδικτύου για αγορές ταξιδιών.
- Αυξανόμενη ζήτηση για μερικά πακέτα διακοπών ή ανεξάρτητα και ατομικά διαμορφωμένες διακοπές, σε βάρος των παραδοσιακών συνολικών πακέτων.
- Μεγαλύτερο ενδιαφέρον για διακοπές που προσφέρουν εμπειρίες και επαφή με τη φύση.

- Επικράτηση και αναμονή προσφορών και ευκαιριών τελευταίας στιγμής.

Νέες δυνατότητες για συνδυασμένες δραστηριότητες τουρισμού και αναψυχής θα προσφέρει η ανάπτυξη της τηλε – εργασίας, οπότε και οι προορισμοί θα αποκτήσουν νέο περιεχόμενο και νέες λειτουργίες. Τέλος, η αναζήτηση συνθηκών ασφάλειας για τη ζωή και την υγεία θα αποτελέσει την πιο σημαντική προτεραιότητα των τουριστών. Χρέος όλων των κρατών είναι να κάνουν ό,τι μπορούν ώστε να περιορίσουν με την ανάπτυξη της διεθνούς συνεργασίας κάθε απειλή για την ειρήνη και την επιβίωση της ανθρωπότητας, ώστε να ωφεληθούν έτσι όχι μόνο τον τουρισμό, αλλά και την βιωσιμότητα. (EOT, 2003)

4. Περίπτωση Κασσάνδρας

4.1. Γεωγραφική Θέση της Κασσάνδρας

Ο Ν. Χαλκιδικής βρίσκεται στο νότιο τμήμα της Περιφέρειας της Κεντρικής Μακεδονίας και ανήκει τόσο γεωγραφικά όσο και διοικητικά στο διαμέρισμα της Μακεδονίας. Συνορεύει στα βορειοδυτικά με το Ν. Θεσσαλονίκης και ανατολικά με το Άγιο Όρος. Ο Ν. Χαλκιδικής βρίσκεται ανάμεσα στο Θερμαϊκό και στο Στρυμωνικό κόλπο, ενώ ευρύτερα «βρέχεται» από το Αιγαίο Πέλαγος. Πρωτεύουσα του Ν. Χαλκιδικής είναι ο Πολύγυρος που απέχει μόνο λίγα χιλιόμετρα από τη συμπρωτεύουσα Θεσσαλονίκη.

Ο Ν. Χαλκιδικής είναι ουσιαστικά μια χερσόνησος της Ελλάδας με έντονο ανάγλυφο και ξεχωριστού κάλλους ομορφιές. Αποτελείται από τρεις μικρότερες χερσονήσους που γεωμορφολογικά δε διαφέρουν σημαντικά. Και οι τρεις χαρακτηρίζονται από το πυκνό και δασώδες ορεινό περιβάλλον που σε συνδυασμό με τις λευκοαμμουδερές παραλίες αποτελεί έναν μαγευτικό προορισμό. Οι τρεις μικρότερες χερσόνησοι από τα δυτικά προς τα ανατολικά είναι: η Κασσάνδρα, η Σιθωνία και το Άγιο Όρος (Όρος Άθως).

Το Άγιο Όρος είναι μια ξεχωριστά διοικητική χερσόνησος, που αποτελείται από 20 μοναστήρια και είναι επισκέψιμη μόνο από άνδρες και κατόπιν ειδικής άδειας. Το Άγιο Όρος ή αλλιώς το περιβόλι της Παναγίας παραμένει ένας άθικτος επίγειος παράδεισος. Συνδυάζει την ομορφιά της άγριας φύσης με την αίγλη της Βυζαντινής μοναστικής αρχιτεκτονικής. Η μοναδική αυτή μοναστική κοινότητα αποτελεί παγκόσμια πολιτισμική κληρονομιά της ανθρωπότητας σύμφωνα με την UNESCO.

4.2. Κλιματολογικά στοιχεία

Η περιοχή έχει πολύ θερμά καλοκαίρια με ελάχιστες βροχοπτώσεις και πολύ ηλιοφάνεια. Το φθινόπωρο είναι αρκετά ζεστό με μέσο βαθμό βροχοπτώσεων, ενώ ο χειμώνας είναι ο πιο κρύος με περισσότερες βροχές από το φθινόπωρο. Η άνοιξη δίνει μια ξεχωριστή ομορφιά στη φύση με αρκετή ηλιοφάνεια και λιγότερες βροχές.

4.3. Προϊστορία της Χαλκιδικής

Η επιστημονική έρευνα (Βακαλόπουλος, 1993) έχει καταδείξει πως η γεωμορφολογία της παλαιοντολογικής Χαλκιδικής ήταν πολύ διαφορετική από τη σημερινή. Διαφορετική ήταν και η χλωρίδα και η πανίδα της. Τα ευρήματα στο σπήλαιο των Πετραλώνων, απέδειξαν ότι η παρουσία του ανθρώπου στην περιοχή ξεπερνά τα 700.000 χρόνια, ενώ το κρανίο του αρχανθρώπου υπολογίζεται πως έχει ηλικία 200.000 ετών περίπου. Σημειώνεται επίσης, ότι οι προϊστορικοί οικισμοί στη Χαλκιδική είναι συνήθως μεγάλης χρονικής διάρκειας που ιδρύονται πάνω σε φυσικούς λόφους και βραχώδεις τοποθεσίες, κοντά στη θάλασσα (τούμπα του Μάμαντος, λόφος «Γηρομοίρι» του Πολυχρόνου, ο Μολυβόπυργος των Καλυβών, Λήκυθος της Τορώνης, «Καστρί» της Νικήτης, «Βίγλα» της Μένδης κ.α) αλλά και στην ενδοχώρα (Όλυθος, «Κούκος» της Συκιάς, περιοχή Βραστών κλπ). Τέλος, από την ανασκαφική δραστηριότητα των τελευταίων χρόνων διαπιστώνεται ότι η Χαλκιδική είναι ένας χώρος πυκνοκατοικημένος που ακριβώς λόγω της θέσης και του πλούτου της έπαιξε σε κάθε εποχή, ήδη από την προϊστορία, καθοριστικό ρόλο.

4.3.1. Ιστορία της Χαλκιδικής

Στην περιοχή της Μακεδονίας υπήρχαν επίσης αποικίες ελληνικών πόλεων της νότιας Ελλάδας, οι οποίες σχημάτισαν ομοσπονδιακά κράτη. Σημαντικότερο ήταν το αποικιακό κράτος της Χαλκιδικής που περιλάμβανε κυρίως αποικίες των Ευβοέων. Οι αποικίες αυτές είχαν

σχηματίσει μία ομοσπονδιακή ένωση, το Κοινό των Χαλκιδέων με έδρα την Όλυθο.

Η Χαλκιδική κατακτήθηκε από τον Φίλιππο Β' και ενσωματώθηκε στο Μακεδονικό Βασίλειο. Κατά τους Περσικούς πολέμους, ο Πέρσης βασιλιάς Ξέρξης κατασκεύασε μια διώρυγα στη χερσόνησο του Άθω, ώστε να αποφύγει τον περίπλοο του Άθω, καθώς την τελευταία φορά που το επιχείρησε είχε βυθιστεί ο στόλος του Μαρδόνιου. Η διώρυγα ολοκληρώθηκε το 480 π.Χ. και ήταν ένα από τα μεγαλύτερα αρχαία έργα.

Οι Τούρκοι κατέλαβαν περιοχές της Μακεδονίας στα τέλη του 14ου αιώνα και ολοκλήρωσαν την κατάκτηση της περιοχής το 1430 με την κατάληψη της Θεσσαλονίκης. Μπορούμε λοιπόν να θεωρήσουμε ότι η Τουρκοκρατία ξεκίνησε στη Χαλκιδική στις αρχές του 14ου αιώνα. Κατά την περίοδο αυτή, μουσουλμάνοι έποικοι από τη Μικρά Ασία εγκαταστάθηκαν στις πλέον εύφορες περιοχές της Μακεδονίας όπως και στα αστικά κέντρα που είχαν λεηλατηθεί. Στη Χαλκιδική οι μουσουλμάνοι εγκαταστάθηκαν στις βόρειο-ανατολικές και βόρειο-δυτικές περιοχές, κοντά δηλαδή στη Θεσσαλονίκη.

Η Χαλκιδική απελευθερώθηκε από τους Τούρκους τον Οκτώβριο του 1912.

Μετά την Μικρασιατική Καταστροφή του 1922 και την υποχρεωτική ανταλλαγή πληθυσμών τα έτη 1923-1924, στην Χαλκιδική εγκαθίστανται πολλές οικογένειες Ελλήνων προσφύγων από την Μικρά Ασία, την Ανατολική Θράκη, την Ανατολική Ρωμυλία και έτσι δημιουργούνται 27 καινούργιοι οικισμοί. Οι Μικρασιάτες εγκαταστάθηκαν κυρίως στα παράλια (καθώς προέρχονταν από παραθαλάσσιους οικισμούς της Μικράς Ασίας) και στα μετόχια του

Αγίου Όρους. Σε πολλούς από τους οικισμούς δόθηκαν ονόματα σε ανάμνηση των αλησμόνητων πατρίδων από όπου προέρχονταν οι πρόσφυγες, όπως Σωζόπολη (από την Σωζόπολη της Ανατολικής Ρωμυλίας), Νέα Τρίγλια (από την Τρίγλια της Μικράς Ασίας), Νέα Ηράκλεια (από την Ηράκλεια της Ανατολικής Θράκης). Η συμβολή των προσφύγων στην οικονομική και πολιτιστική εξέλιξη της Χαλκιδικής ήταν καθοριστικής σημασίας.

4.4. Δημογραφικά στοιχεία της Χαλκιδικής

Όπως προκύπτει από τη διαχρονική ανάλυση της πληθυσμιακής κατανομής, η Χαλκιδική έχει ευρεία διασπορά των κατοίκων της ανάμεσα σε περισσότερους από 210 οικισμούς, εκ των οποίων μόνο 4 έχουν περισσότερους από 4.000 κατοίκους, ενώ το 57,7% έχει λιγότερους από 150. Πρόκειται κατά κανόνα για παραθεριστικούς οικισμούς κατοίκων, ως επί το πλείστον, της Θεσσαλονίκης. Οι μεγαλύτεροι οικισμοί είναι ο Πολύγυρος, η Νέα Καλλικράτεια, τα Νέα Μουδανιά, η Ορμύλια, η Ιερισσός, η Μεγάλη Παναγία, η Νέα Τρίγλια, η Γαλάτιστα, η Συκιά, ο Νέος Μαρμαράς, η Κασσάνδρεια και η Νικήτη.

4.4.1. Γενικός Πληθυσμός Χαλκιδικής

Ο αριθμός των μόνιμων κατοίκων της Χαλκιδικής ανέρχεται συνολικά σε 105.950, αποτελώντας το 0,98% του πληθυσμού της Ελλάδος και το 5,65% της Περιφέρειας Κεντρικής Μακεδονίας και παρουσιάζει μια θετική μέση μεταβολή την τελευταία δεκαετία, κατά 0.90%, με τη μεγαλύτερη αύξηση να σημειώνεται στο Δήμο Νέας Προποντίδας (ΜΕΡΜ: 1,85%) και στο Δήμο Κασσάνδρας (ΜΕΡΜ: 1,10%).

Μικρότερη της μονάδος πληθυσμιακή αύξηση παρουσιάζουν οι δήμοι: Σιθωνίας (ΜΕΡΜ: 0,52), Πολυγύρου (0,04) και Αριστοτέλη (0,29).

Σχετικά με τη μετανάστευση, δεν υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία, ενώ έντονες πληθυσμιακές διαφοροποιήσεις παρουσιάζονται κατά τους θερινούς μήνες, οπότε και αναπτύσσεται η κύρια τουριστική δραστηριότητα. Η Χαλκιδική αποτελεί σημαντικό τουριστικό προορισμό, με περισσότερες των 500.000 αφίξεων τουριστών. Σύμφωνα με το ΣΕΤΕ (2013) ο κύριος όγκος κατευθύνεται στο Δήμο Κασσάνδρας, ενώ επίσης σημαντικές είναι οι πληθυσμιακές μεταβολές στους Δήμους Αριστοτέλη και Σιθωνίας. Τέλος, στην ΠΕ Χαλκιδικής δεν παρατηρούνται μειώσεις, ενώ το οικιστικό δίκτυο είναι πολυκεντρικό, χωρίς αστικό κέντρο με τη συμβατική έννοια του όρου, αλλά πέραν αυτού φαίνεται ότι οι μεγαλύτερες αυξήσεις πληθυσμού δεν συναρτώνται με το μέγεθος των μεγαλύτερων οικισμών κάθε δήμου αλλά με την εξειδίκευση στον τουρισμό.

Πιο αναλυτικά φαίνονται τα στοιχεία στον παρακάτω πίνακα:

Πίνακας 1.1. ΠΛΗΘΥΣΜΙΑΚΗ ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΣΤΗΝ Π.Ε ΧΑΛΚΙΔΙΚΗΣ

	Μόνιμος Πληθυσμός			Μέσος Ρυθμός Μεταβολής	
	1991	2001	2011	1991-2001	2001-2011
Σύνολο χώρας	10.223.392	10.934.097	10.787.690	0,67	-0,13
Περιφ. Κεντρικής Μακεδονίας	1.706.338	1.874.597	1.874.590	0,94	0,00
ΠΕ Χαλκιδικής	85.426	96.849	105.950	1,26	0,90

Δ. Πολυγύρου	20.064	21.931	22.020	0,89	0,04
Δ. Αριστοτέλη	18.096	17.752	18.280	-0,19	0,29
Δ. Κασσάνδρας	11.038	14.971	16.710	3,09	1,10
Δ. Νέας Προποντίδας	25.432	30.397	36.520	1,80	1,85
Δ. Σιθωνίας	10.796	11.798	12.420	0,89	0,52

Πηγή: ΥΠΕΚΑ, 2012

4.4.2. Λαογραφικά Στοιχεία της Κασσάνδρας

Η Χαλκιδική και πιο συγκεκριμένα η Κασσάνδρα είναι ένας θησαυρός λαογραφικών και πολιτισμικών δρώμενων. Καθ' όλη τη διάρκεια του χρόνου, αλλά με έμφαση τους καλοκαιρινούς μήνες διοργανώνονται πληθώρα φεστιβάλ, πανηγυριών και πολιτισμικών εκδηλώσεων. Το πιο σημαντικό πολιτισμικό γεγονός, ίσως και ολόκληρης της Χαλκιδικής, είναι το “Φεστιβάλ της Κασσάνδρας”, το οποίο διοργανώνεται από το 1993 στο αμφιθέατρο της Σίβηρης και προσελκύει καλλιτέχνες τόσο από την Ελλάδα, όσο κι απ’ όλο τον κόσμο.

Άλλα καλλιτεχνικά και πολιτισμικά δρώμενα είναι η “Άφυτος της Αθύτου”, τα Κασσαδρώμενα, το “Καρναβάλι Πολύχρονου” και το “Sani Festival”.

Επίσης σε όλο το μήκος της Κασσάνδρας υπάρχουν πολιτιστικοί σύλλογοι και μουσεία. Μερικά από αυτά είναι το Λαογραφικό Μουσείο

Πολύχρονου, το Ιστορικό και Λαογραφικό Μουσείο της Αγίας Παρασκευής και το Λαογραφικό Μουσείο ‘Η Κασσάνδρα’.

4.5. Οικονομική Δραστηριότητα

4.5.1. Πρωτογενής τομέας

Η Χαλκιδική είναι σε μεγάλο βαθμό, ημιορεινή – ορεινή και γεωγραφικά κατακερματισμένη (Λαμπριανίδης και Παπαγιαννάκης, 1995). Μόνο το 21.6% της συνολικής έκτασης της είναι πεδινό και εντοπίζεται κυρίως στα παράλια της χερσονήσου της Κασσάνδρας. Έχει μεγάλο μήκος ακτών και εκτεταμένες δασικές εκτάσεις. Ο συνδυασμός της πλούσιας βλάστησης και των ακτών, δημιουργεί ένα σημαντικό τοπίο που δίνει στην περιοχή ένα σημαντικό συγκριτικό πλεονέκτημα. Το ανάγλυφο όμως του εδάφους δημιουργεί δυσχέρειες στις γεωργικές καλλιέργειες. Η έκταση της γεωργικής γης είναι περίπου το 32% της συνολικής έκτασης της , ενώ το μεγαλύτερο μέρος της- υπερδιπλάσιου του μέσου όρου της χώρας- καλύπτεται από δάση (ποσοστό περίπου 47%). Από το σύνολο των καλλιεργούμενων εκτάσεων, σύμφωνα με την εθνική στατιστική υπηρεσία (2013), περίπου το 52% καλλιεργείται με σιτηρά και αροτρώδεις καλλιέργειες, το 31% με δενδροκαλλιέργειες, το 2% με αμπέλια και το 13% βρίσκεται υπό αγρανάπαυση. Σύμφωνα με τους Βακάκη και λοιπούς, το 33% των εκτάσεων δεν καλλιεργείται από τους ιδιοκτήτες τους, αλλά ενοικιάζονται από τρίτους.

Η περιοχή λόγω της μεγάλης δασοκάλυψης, έχει πολύ σημαντική παραγωγή ξυλείας. Το σύνολο των δασών της πεύκης και των αείφυλλων

πλατύφυλλων προσφέρουν επίσης, σημαντικές δυνατότητες αξιοποίησης για την ανάπτυξη περιπατητικού τουρισμού.

Τέλος, πολύ σημαντική είναι η συμβολή των δασών στην οικονομία της Χαλκιδικής μέσω της μελισσοκομίας. Στη Χαλκιδική συγκεντρώνεται ένα σημαντικό ποσοστό της παραγωγής της χώρας καθιστώντας τη μελισσοκομία στρατηγικό πλεονέκτημα της περιοχής. Στο τομέα της μελισσοκομίας απασχολούνται 663 μελισσοκόμοι, με 144.000 κυψέλες και 3.700 κοφίνια (περίπου το 10% της Ελληνικής Μελισσοκομίας). Η ετήσια παραγωγή είναι 3.000 τόνοι μελιού μέσο όρο κατ' έτος το 22% της Ελληνικής παραγωγής μελιού. Σε επίπεδο περιφέρειας, η Χαλκιδική συγκεντρώνει το 54% των εκμεταλλεύσεων

Αναφορικά με την αλιεία, ο αριθμός των απασχολουμένων φθίνει, ενώ η υπερεκμετάλλευση του θαλάσσιου πλούτου, τείνει να γίνει σημαντική. Τα αλιεύματα απορροφώνται κατά κύριο λόγο από την αγορά της Θεσσαλονίκης, αλλά σημαντικές είναι και οι εξαγωγικές προσπάθειες σε χώρες της Κεντρικής Ευρώπης.

Η κτηνοτροφία, συμμετέχει σε μικρότερο βαθμό στη διαμόρφωση του της Χαλκιδικής με κυριότερη δραστηριότητα την αιγοπροβατοτροφία .

Στον τομέα των υδατοκαλλιεργειών, το μεγαλύτερο μέρος τους βρίσκεται στον κόλπο του Θερμαϊκού.

Η Χαλκιδική είναι μια πλούσια γεωλογικά και κοιτασματολογικά περιοχή αφού τα πετρώματα και τα μεταλλεύματα (χρυσός) που την απαρτίζουν δίνουν στους κατοίκους της ένα θαυμάσιο υλικό για να οικοδομήσουν και να στηρίξουν την οικονομική τους δραστηριότητα. Ο επισκέπτης, μπορεί να κάνει μια «μεταλλευτική» περιήγηση στη Χαλκιδική, μέσα από συγκεκριμένες γεωδιαδρομές όπου είναι διάσπαρτα τα ίχνη της εξορυκτικής δραστηριότητας από το πρόσφατο παρελθόν και να δει χαρακτηριστικά γνωρίσματα από το πλούσιο υπέδαφός της.

Εν κατακλείδι, στον πρωτογενή τομέα, η ανάπτυξη τείνει να είναι απρογραμματίστη και να βασίζεται στην τυχειότητα, δίχως να υπολογίζεται η έννοια της φέρουσας ικανότητας, κάτι που τείνει να έχει σημαντικές επιδράσεις ιδιαίτερα στον τομέα της αλιείας. Ωστόσο, ο στρατηγικός προγραμματισμός είναι απαραίτητος για τη διασύνδεση των επιμέρους παραγωγικών δραστηριοτήτων, θέτοντας τις προτεραιότητες για την ανάπτυξη διασφαλίζοντας με τον τρόπο αυτό τη σταθερότητα σε βάθος χρόνου στην παραγωγή, τη μακροπρόθεσμη διασφάλιση κερδών και τέλος την κοινωνική συνοχή και ευημερία.

4.5.2. Δευτερογενής Τομέας

Η διάρθρωση του δευτερογενή τομέα στη Χαλκιδική είναι στη συντριπτική της πλειοψηφία πολύ μικρές και μικρές επιχειρήσεις (περίπου 97%) απασχολώντας λιγότερα από δέκα άτομα με εμφανώς οικογενειακό χαρακτήρα. Εστιάζεται στην μεταποίηση κυρίως τροφίμων, αλλά σημαντική είναι η διασύνδεση του τομέα με τις κατασκευές. Στην περιοχή ενδιαφέροντος, όπως και στο σύνολο της Κεντρικής Μακεδονίας, ο μεταποιητικός τομέας διανύει δύο ξεχωριστές φάσεις. Στην α' περιλαμβάνεται το χρονικό διάστημα 2003, μέχρι το 2008, και το δεύτερο, 2008- σήμερα, στο οποίο είναι εμφανείς οι επιπτώσεις της χρηματοπιστωτικής ύφεσης. Είναι αξιοσημείωτο ότι κατά την α' περίοδο (2003-2008) σύμφωνα με στοιχεία της περιφέρειας, παρότι στην Κεντρική Μακεδονία η μεταποίηση παρουσιάζει ύφεση, στη Χαλκιδική

σημειώνεται μεγέθυνση του τομέα (αποτελώντας εξαίρεση στο δομικό μοντέλο που εμφανίζει το σύνολο της περιφέρειας).

Κατά τη διάρκεια της ύφεσης, η μεταποίηση σημειώνει σημαντική μείωση, ακολουθώντας το μοντέλο ανάπτυξης της Περιφέρειας, κυρίως διότι: α) συνεχίζει να συρρικνώνεται ο πρωτογενής τομέας παραγωγής, β) υπάρχει μια συνολική μετατόπιση του αναπτυξιακού μοντέλου προς τις υπηρεσίες όπου απαιτούνται σημαντικά λιγότερες επενδύσεις και γ) ένας σημαντικός αριθμός επιχειρήσεων μεταφέρει την έδρα τους σε χώρες με ευνοϊκότερο φορολογικό καθεστώς.

Η συρρίκνωση αφορά κυρίως τον απόλυτο αριθμό επιχειρήσεων, τις επενδύσεις, την απασχόληση, αλλά και την παραγωγικότητα που ακολούθησε τελευταία στην στροφή προς την ύφεση. Όλα αυτά, μέσα σε γενικότερο πλαίσιο που μακροπρόθεσμα εμφανίζεται ως αποβιομηχάνιση της χώρας. Είναι επίσης σημαντικό να τονιστεί ότι η τάση σχετικής «απόσυρσης» από τη μεταποίηση αναδεικνύει τον τομέα των κατασκευών ως ιδιαίτερα σημαντικό στη διαμόρφωση του παραγωγικού μοντέλου. Ο αριθμός των επιχειρήσεων του κλάδου πολλαπλασιάστηκε το 1994-2001 και συνέχισε να αυξάνεται με ταχείς ρυθμούς και στις επόμενες περιόδους.

Ο συνδυασμός των παραπάνω δεδομένων επιτρέπει να διατυπωθεί η εκτίμηση ότι παρότι παρουσιάστηκε μια ιδιαίτερος αξιοσημείωτη ανάπτυξη το διάστημα μέχρι το 2008, συντελέστηκε μια πολύ σημαντική μετατόπιση της επιχειρηματικής δραστηριότητας από τη μεταποίηση προς τις κατασκευές και τον τριτογενή τομέα. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα την πρόσκαιρη επέκταση της επιχειρηματικότητας αλλά, όπως αναφέρεται και στην έκθεση χωροταξικού σχεδιασμού Κεντρικής

Μακεδονίας (2012), προς μη άμεσα παραγωγικό κλάδο και προς μεγέθη και χαρακτηριστικά επιχειρήσεων που παραπέμπουν σε διαιώνιση (ή και, αναγέννηση) της παραδοσιακής «μίκρο» και παροδικής επιχειρηματικότητας και η οποία τελικώς, προφανώς ούτε βοηθά ούτε εγγυάται τον αναγκαίο ανταγωνιστικό αναπροσανατολισμό του δευτερογενή τομέα της Περιφέρειας.

4.5.3. Τριτογενής Τομέας

Οι κλάδοι του εμπορίου, λιανικού και χονδρικού, δείχνουν να αυξάνουν σημαντικά τους κύκλους εργασιών τους, προλειαίνοντας το έδαφος για τη δημιουργία νέων επιχειρήσεων, κυρίως πολύ μικρών και μικρών, σύμφωνα με την υφιστάμενη δομή της επιχειρηματικής οργάνωσης που περιλαμβάνει στο σύνολό της σχεδόν, οικογενειακές επιχειρήσεις. Ο μέσος ρυθμός μεταβολής στον αριθμό επιχειρήσεων λιανικού εμπορίου ξεπερνά το 5,13% (ΥΠΕΚΑ 2012), ενώ σημαντική είναι η αύξηση του κύκλου εργασιών (κατά περίπου 11% ανά επιχείρηση με μέσο κύκλο εργασιών περίπου 170.000 ευρώ).

Στο χονδρικό εμπόριο, υπάρχουν ανάλογοι ρυθμοί ανάπτυξης που ξεπερνούν το μέσο όρο της Περιφέρειας, (3,19%) ενώ ο κύκλος εργασιών φθάνει τις 450 χιλιάδες ευρώ διευρυνόμενος με έναν μέσο ρυθμό ανάπτυξης της τάξης του 6,40%.

Σημαντικός παράγοντας στην ανάπτυξη των εμπορικών επιχειρήσεων, είναι η ανάπτυξη του τουριστικού κλάδου, μέσω το οποίου διευρύνθηκε η αγορά (κατά τους θερινές μήνες) κατά 400-500 χιλιάδες στο σύνολο της Χαλκιδικής (ΣΕΤΕ 2013).

Στον συναφή κλάδο μεταφορών/αποθήκευσης κλπ., εντοπίζονται αντίστοιχες τάσεις. Ενδιαφέρουσα ωστόσο είναι η εξέλιξη στον κλάδο

των χρηματοπιστωτικών οργανισμών (ύφεση της τάξης του 1,5%) που συνοδεύεται όμως με σημαντική αύξηση του κύκλου εργασιών των ενδιάμεσων χρηματοπιστωτικών οργανισμών (29%). Ιδιαίτερα σημαντικό είναι το στοιχείο ότι ο αντίστοιχος μέσος όρος της περιφέρειας είναι 229%, που σημαίνει ότι οι επιχειρήσεις της Χαλκιδικής, δεν κατέφυγαν στο δανεισμό θωρακίζοντας τον εαυτό τους στην επερχόμενη χρηματοπιστωτική κρίση. Άλλωστε, αυτός είναι ένας από τους βασικούς λόγους κατά τους οποίους η Χαλκιδική στο σύνολό της δείχνει αντοχή στις συνέπειες της ύφεσης.

Τέλος, ο κλάδος ξενοδοχείων / εστιατορίων δείχνει αξιόλογη επέκταση σε αριθμό επιχειρήσεων με μέσο ρυθμό μεταβολής που αγγίζει το 3% και αύξηση του κύκλου εργασιών μέχρι περίπου το 2008, στο 7% (ΥΠΕΚΑ 2013) .

Τα μεγέθη ανάπτυξης αντιστράφηκαν την τελευταία διετία, ωστόσο, η συνεχής αύξηση του τουρισμού στη Χαλκιδική, παρά την εντεινόμενη φορολογία των επιχειρήσεων, δείχνει να είναι ικανή να συντηρήσει ένα θετικό πρόσημο ανάπτυξης. Σε κάθε περίπτωση, στο σύνολο της εθνικής οικονομίας, ο τουρισμός αναδεικνύεται σε πυλώνα ανάπτυξης εξαιρετικά ισχυρό, παρά τα δομικά του προβλήματα.

4.6. Υποδομές Χαλκιδικής

Σε επίπεδο υποδομών η Χαλκιδική εμφανίζει ανισομερή κατανομή και οριακή επάρκεια, ιδιαίτερα τους θερινούς μήνες. Το δίκτυο ηλεκτροδότησης καλύπτει οριακά την αυξημένη ζήτηση, σε ό,τι αφορά τις μεταφορές ως προς το οδικό δίκτυο, η διασύνδεση των μεγαλύτερων

οικισμών σε όλο το εύρος της Περιφερειακής Ενότητας είναι μη ικανοποιητική, όπως και η διασύνδεση του αεροδρομίου Θεσσαλονίκης και της Εγνατίας οδού με το Άγιο Όρος. Η διακίνηση των εμπορευμάτων γίνεται μέσω οδικών αξόνων, από και προς τη Θεσσαλονίκη, ενώ σημαντική εμπορευματική και μεταφορική ροή παρατηρείται μέσω της Εγνατίας οδού. Και στις δυο περιπτώσεις όμως, το δίκτυο κρίνεται ανεπαρκές και ιδιαίτερος επικίνδυνος. Ιδιαίτερη έμφαση θα πρέπει να δοθεί στην απουσία λιμανιών που θα συνδέσουν τις παράκτιες περιοχές της Δυτικής Χαλκιδικής και θα άρουν τον αποκλεισμό και την απομόνωση της Ανατολικής.

Ως προς το υδροδοτικό και αρδευτικό δίκτυο, εμφανίζονται επίσης σημαντικές ανεπάρκειες και προβλήματα παρά την επάρκεια του υδροφόρου ορίζοντα, κυρίως στην περιοχή του όρους Κάκαβου. Σχετικά με την συνολική βροχόπτωση αυτή κυμαίνεται σύμφωνα με το Περιφερειακό Κέντρο Προστασίας Φυτών και Ποιοτικού Ελέγχου Θεσσαλονίκης, στις κεντρικές περιοχές, σε χαμηλά επίπεδα (313,6 χιλιοστά), ενώ στις νότιες περιοχές που συνορεύουν με τη θάλασσα η ετήσια βροχόπτωση αγγίζει τα 450 χιλιοστά. Ως προς τη διαχείριση των βρόχινων υδάτων, επίσης παρατηρούνται ελλείψεις, οι οποίες θα ενταθούν λόγω της επερχόμενης κλιματικής αλλαγής.

Σχετικά με τις κοινωνικές υποδομές, (εκπαίδευση, πολιτισμός, αθλητισμός και υγεία) παρουσιάζεται η εξής εικόνα: Εκπαίδευση: το μεγαλύτερο ποσοστό (πάνω του 40% είναι απόφοιτοι δημοτικού, ενώ περί του 15% είναι το ποσοστό των αποφοίτων της μέσης εκπαίδευσης. Το 7,5% των μαθητών εγκαταλείπουν το δημοτικό, ενώ μόλις το 7,8% του πληθυσμού είναι πτυχιούχοι Ανώτατων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων (Πανεπιστήμια και ΤΕΙ). Ως προς τις υποδομές υγείας παραμένουν επίσης ανεπαρκείς, ιδιαίτερα δε, τους θερινούς μήνες.

4.7. Οδικά Δίκτυα

Η Χαλκιδική σήμερα διαθέτει τρεις “κύριες” προσβάσεις στο ηπειρωτικό τμήμα, όλες δια μέσου της όμορης Περιφερειακής Ενότητας Χαλκιδικής.

Η κύρια οδός πρόσβασης είναι η από βορρά Ε.Ο. Θεσ/κης – Ν. Μουδανιών, ο μόνος εθνικής σημασίας οδικός άξονας στη Χαλκιδική. Το γεγονός αυτό, δηλαδή, του ενός και μόνο εθνικού άξονα σε έναν από τους πέντε πρώτους τουριστικούς προορισμούς της Χώρας, αναδεικνύει την υστέρηση.

Η διαπίστωση αυτή λαμβάνει οξύτερο χαρακτήρα, εάν συνυπολογισθεί ότι στη προσβασιμότητα της Χαλκιδικής δεν περιλαμβάνονται θαλάσσιες επιβατικές συνδέσεις και ότι η εξυπηρέτηση της αερομεταφοράς επιβατών, πραγματοποιείται από το αεροδρόμιο “ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ” της Θεσσαλονίκης. Υφίσταται ένας ενδο-περιφερειακής σημασίας οδικός άξονας Θεσ/κης – Πολυγύρου και ένας επίσης ενδο-περιφερειακός οδικός άξονας – από ανατολικά – από Σταυρό (Θεσ/κη) προς Ιερισσό.

Το σύνολο αυτών των οδικών αξόνων, ιδιαίτερος κατά τις περιόδους αιχμής, είναι ανεπαρκέστατο και επισφαλές. Ο επαρχιακός άξονας Πολυγύρου – Θεσσαλονίκης, ο οποίος συμπεριλαμβάνει και τον άξονα Γοματίου – Ουρανούπολης, είναι ανεπαρκής, ενώ οι οδικοί άξονες Αρναίας – Στρατωνίου και Παλαιοκάστρου - Ταξιάρχη - Αρναίας είναι πεπαλαιωμένοι, ανεπαρκείς και επικίνδυνοι.

Ως αποτέλεσμα της καθολικά υστερούσας οδικής πρόσβασης προς τη Χαλκιδική, προκύπτουν:

- η αδυναμία υποστήριξης του μεταφορικού επιβατικού έργου από και προς Χαλκιδική, το οποίο χαρακτηρίζεται από τους υψηλούς –

δυσανάλογους με τη χιλιομετρική απόσταση – χρόνους και με την οδική κάτω των προδιαγραφών και απαιτήσεων της Ε.Ε. υποδομή

- ο αποκλεισμός από το διεθνή οδικό άξονα της Εγνατίας Οδού.

Για να ολοκληρώσουμε την εικόνα του δικτύου στη Χαλκιδική θα πρέπει στο τέλος να αναφέρουμε ότι από την αξιολόγηση της επάρκειας των λιμενικών υποδομών, προκύπτουν:

- απουσία επαρκούς επιβατικής λιμενικής υποδομής
- πλήρης απουσία λιμενικών υποδομών ελλιμενισμού τουριστικών σκαφών
- απουσία θαλάσσιας ανατολικής εισόδου της Χαλκιδικής

Συνολικά, οι λιμενικές υποδομές δεν μπορούν να υποστηρίξουν την επάρκεια και ασφάλεια διακίνησης επιβατών και οχημάτων και ουσιαστικά υπονομεύουν την αναπτυξιακή προοπτική της Χαλκιδικής και δεν συμβάλλουν στην ανάπτυξη του θαλάσσιου τουρισμού της Χαλκιδικής.

4.8. Αξιολόγηση των υφιστάμενων τουριστικών πόρων

Η Χαλκιδική διαθέτει ποικιλόμορφους και υψηλής αξίας φυσικούς και πολιτιστικούς πόρους. Ένα βασικό στοιχείο στη χωροθετική μορφή της ανάπτυξης είναι η μη ισορροπημένη τουριστική ανάπτυξη ανάμεσα στην παράκτια ζώνη και το εσωτερικό . Κυρίαρχος εμφανίζεται ο θερινός παράκτιος τουρισμός, ωστόσο, η ποικιλία του χώρου και πόρων προσφέρει τη δυνατότητα ανάπτυξης και άλλων μορφών τουρισμού. Η μικρή ανάπτυξη της ανθρώπινης δραστηριότητας, ο αδιατάρακτος

χαρακτήρας της πλούσιας φύσης σε συνδυασμό με την αυθεντικότητα και την πλούσια ιστορία που ξεκινά από την παλαιολιθική εποχή, καθιστούν την Χαλκιδική προνομιακό σε κάθε προσπάθεια εφαρμογής «εναλλακτικών» προτύπων τουριστικής ανάπτυξης. Στο σύνολο των παράκτιων περιοχών οι επιχειρήσεις παρουσιάζουν βιώσιμη οικονομική κατάσταση κυρίως σε ό,τι αφορά τις μεγάλες μονάδες- επιχειρήσεις. Ο κορμός των επιχειρήσεων εντάσσεται στις Μικρο Μεσαίες Επιχειρήσεις (ΜΜΕ) με έντονο οικογενειακό χαρακτήρα, ενώ η έντονη εποχικότητα συμβάλλει στο «συμπληρωματικό» χαρακτήρα πολλών μικρών εκμεταλλεύσεων.

5. Εκτίμηση Φέρουσας Ικανότητας ως προς τη Βιώσιμη Τουριστική Ανάπτυξη

Στη Κασσάνδρα, άνω του 25% της διαθέσιμης οικιστικά κατάλληλης γεωργικής γης (πλην δασών) καταλαμβάνεται από τουριστικές χρήσεις κυρίως με το σύστημα της εκτός σχεδίου δόμησης. Στους οικισμούς οι υπερβολικές επεκτάσεις που επιχειρήθηκαν μετά τη δεκαετία του 1980, κινούνται εκτός λογικής φέρουσας ικανότητας τόσο ως προς τα διαθέσιμα, όσο και ως προς τη ποιότητα των προσφερόμενων υπηρεσιών. Κρισιμότερο ζήτημα προκύπτει αυτό της επάρκειας πόσιμου νερού, εφόσον εκτιμήθηκε ότι τα ανανεώσιμα διαθέσιμα επαρκούν για την εξυπηρέτηση αιχμών περί τις 80.000 διαμενόντων, μέγεθος κατά το μικρότερο από τον πληθυσμό αιχμής του έτους 2001. Η μέση φόρτιση αιχμής των ακτών κολύμβησης είναι σημαντική και κυμαίνεται περί τα 12τ.μ. ανά λουόμενο με σημαντικές κατά τόπους αποκλίσεις. Η δραστική μείωση της σημερινής χωρητικότητας των οικισμών αξιολογείται ως βασική προϋπόθεση της περαιτέρω τουριστικής ανάπτυξης της περιοχής σε συνθήκες ποιότητας και αειφόρας, δεδομένου ότι το συνολικό, ασφαλές πληθυσμιακό μέγεθος αιχμής, δεν μπορεί να υπερβεί τις 140.000 άτομα.

5.1. S.W.O.T. Analysis

Η ανάλυση SWOT χρησιμοποιείται προκειμένου να περιγράψει τις δυνατότητες (Strengths), τις αδυναμίες (Weaknesses), τις ευκαιρίες (Opportunities) και τις απειλές (Threats), τις οποίες αντιμετωπίζει μια οικονομική μονάδα, είτε πρόκειται για μια επιχείρηση, είτε για μια χώρα, είτε για μια περιφέρεια (Γιαννάτος και Αγγελετόπουλος 1995, Friend και Zehle 2004). Η εξέταση αυτών των παραγόντων στηρίζεται σε λεπτομερή διερεύνηση σειράς ποσοτικών και ποιοτικών παραμέτρων, οι οποίες προκύπτουν από την ανάλυση της υφιστάμενης κατάστασης και της διάρθρωσης της ανάπτυξης. Κατά συνέπεια, ο στρατηγικός σχεδιασμός οποιασδήποτε στρατηγικής έρευνας και καινοτομίας για να είναι αξιόπιστος, πρέπει να αναγνωρίζει σαφώς τις δυνατότητες (strengths) και τις αδυναμίες (weaknesses) των ίδιων του πόρων, πολιτιστικών και λοιπών, όπως και των διαθέσιμων δυνατοτήτων (εσωτερικό περιβάλλον).

Επίσης, οφείλει να μπορεί, εγκαίρως, να αξιολογεί τις ευκαιρίες (opportunities) και τις απειλές (threats), που εμφανίζονται στο εξωτερικό επιχειρησιακό περιβάλλον του. Η παραμετρική μελέτη αυτών των παραγόντων στηρίζεται στον προσδιορισμό και την εκτίμηση σειράς ποσοτικών και ποιοτικών χαρακτηριστικών, πολιτικού - οικονομικού - κοινωνικού - τεχνολογικού και θεσμικού χαρακτήρα, τόσο σε μικροοικονομικό, όσο και σε μακροοικονομικό επίπεδο.

Η SWOT ανάλυση επικεντρώνεται σε τέσσερα κύρια σημεία που επηρεάζουν την οικονομική απόδοση, δηλαδή τις δυνατότητες (strengths), τις αδυναμίες (weaknesses) που αποτελούν στοιχεία του εσωτερικού περιβάλλοντος, καθώς και τις ευκαιρίες (opportunities), και τις απειλές (threats) που αποτελούν στοιχεία του εξωτερικού

περιβάλλοντος. Τα δεδομένα που προέκυψαν από την επεξεργασία των δεδομένων έχουν ως εξής:

5.2. Πλεονεκτήματα

- Η γεωπολιτική θέση της Περιφέρειας Κεντρικής Μακεδονίας στον ευρύτερο οικονομικό χώρο της Νοτιοανατολικής Ευρώπης.
- Γενικά θετική και φιλική εικόνα αναφορικά με το γεγονός ότι αποτελεί ασφαλή ταξιδιωτικό προορισμό.
- Άνοιγμα σε νέες αγορές και σταθεροποίηση του ρεύματος από τη Ρωσία, Ουκρανία και Βαλκάνια
- Πλούσιοι φυσικοί πόροι – περιβαλλοντικοί και πολιτιστικοί πόροι.
- Καλός βαθμός ικανοποίησης και καλή προφορική προώθηση
- Λογικά επίπεδα τιμών
- Μεγάλο μήκος ακτών
- Πληθώρα αξιόλογων τοπικών προϊόντων και τοπικής γαστρονομίας
- Γεωγραφική θέση
- Υποδομές φιλοξενίας
- Υποδομές για χρήση του διαδικτύου
- Ελκτικά σημεία υψηλής αναγνωσιμότητας
- Αξιόλογη τεχνογνωσία στην εξόρυξη μεταλλευμάτων
- Υφιστάμενες και ισχυρές δομές συνεργασίας του βιομηχανικού τομέα με πανεπιστήμια
- Ισχυρό brand name της Χαλκιδικής ως τουριστικός προορισμός με ιδιαίτερα φυσικά και πολιτισμικά στοιχεία

- Πολιτιστικά στοιχεία παγκόσμιας εμβέλειας
- Ποιότητα καλλιεργήσιμων εδαφών
- Προϊόντα Ονομασίας Προέλευσης διεθνούς αναγνωρισιμότητας
- Ανάπτυξη clusters με επίκεντρο τον τουρισμό
- Εγγύτητα με το διεθνές αεροδρόμιο «Μακεδονία»
- Πρόθεση για καινοτομία/διαφοροποίηση παραγομένων προϊόντων
- Εξωστρέφεια των επιχειρήσεων
- Εξαιρετική βιοποικιλότητα
- Ποιότητα θαλασσών και περιβάλλοντος
- Σημαντική δασική κάλυψη.
- Μεγέθυνση διακρατικών εμπορικών συναλλαγών με Βαλκανικές χώρες.
- Σημαντική παρουσία και επενδυτική δραστηριότητα ελληνικών επιχειρήσεων στα Βαλκάνια.
- Συμμετοχή στα Ευρωπαϊκά δίκτυα μεταφορών.
- Σημαντικός κόμβος μεταφοράς ενέργειας σε ελληνικό και Βαλκανικό επίπεδο.
- Διαθεσιμότητα αξιοποιήσιμου δυναμικού Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας.
- Δυναμικός παραγωγικός πόλος και κέντρο παραγωγής βασικών αγροτικών προϊόντων με ισχυρές τοπικές αγροτικές εξειδικεύσεις.
- Αξιόλογοι τουριστικοί πόροι.
- Ύπαρξη εξειδικευμένου ανθρώπινου δυναμικού.

- Συγκέντρωση μιας κρίσιμης μάζας Οργανισμών, Ανώτατων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων και Ερευνητικών Ιδρυμάτων.
- Σημαντικοί φυσικοί, εδαφικοί και υδάτινοι πόροι.

5.3. Αδυναμίες

- Ανεπαρκής διασύνδεση της ΒΑ με το αεροδρόμιο «Μακεδονία» Θεσσαλονίκης και την Εγνατία οδό
- Ανεπάρκεια υποδομών οδικού δικτύου και ελλιμενισμού
- Σχετική επάρκεια κλινών
- Αδυναμία αξιοποίησης των περιβαλλοντικών και πολιτισμικών πλεονεκτημάτων, με σκοπό την ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού
- Ανεπαρκής εκπαίδευση και επιμόρφωση του ανθρώπινου δυναμικού στον τουρισμό.
- Αστική–οικιστική υποβάθμιση και την απώλεια του παραδοσιακού χαρακτήρα.
- Έντονη εποχικότητα
- Κοινωνική αστάθεια, με σημαντικές επιπτώσεις στον κοινωνικό ιστό και την τοπική αυτοδιοίκηση
- Έλλειψη στρατηγικού σχεδιασμού, ανά τομέα
- Ανεπαρκείς υποδομές διαχείρισης λυμάτων
- Προάσπιση των δικαιωμάτων ιδιοκτησίας, προστασία των επενδύσεων

- Έλλειψη εμπιστοσύνης που δείχνουν οι πολίτες στους θεσμούς της δημοκρατίας
- Έλλειψη πλαισίου διευθέτησης συγκρούσεων μεταξύ παραγωγικών δραστηριοτήτων
- Ελλιπείς υποδομές στα υφιστάμενα λιμάνια
- Χαμηλή ποιότητα των συνολικών υποδομών
- Ελλιπείς υποδομές υγείας
- Χαμηλή ποιότητα του οδικού δικτύου
- Ασταθές φορολογικό περιβάλλον, ανεπάρκεια φορολογικών κινήτρων για την έρευνα και την ανάπτυξη
- Περιορισμένη απορρόφηση των νέων τεχνολογιών από τις επιχειρήσεις
- Αδυναμία χρηματοδότησης επιχειρήσεων μέσω εγχώριας αγοράς μετοχών.
- Αδυναμία δανειοδότησης επιχειρήσεων
- Μη διαθεσιμότητα κεφαλαίων υψηλού κινδύνου
- Αναποτελεσματικότητα του δημόσιου τομέα, γραφειοκρατία
- Περιορισμένη δραστηριότητα ως προς την παραγωγή, τυποποίηση και διακίνηση τοπικών προϊόντων στο εξωτερικό
- Ανεπαρκές δίκτυο υποστήριξης
- Μη επιθυμητή ποιότητα Λεκανών Απορροής
- Ανατροπή του περιβαλλοντικού ισοζυγίου λόγω της επέκτασης της μεταλλευτικής δραστηριότητας
- Καταστροφή αρχέγονων δασών

- Μη αναστρέψιμες επιπτώσεις στο περιβάλλον και τον πολιτισμό από την επέκταση της μεταλλευτικής δραστηριότητας ανοιχτού τύπου
- Μεγάλη γεωγραφική απόσταση από τα δυτικά Ευρωπαϊκά κέντρα και ανεπαρκείς συνδέσεις.
- Μικρή αξιοποίηση ενεργειακού δυναμικού.
- Κυριαρχία παραδοσιακών κλάδων ένταση εργασίας και χαμηλής εξειδίκευσης.
- Καθυστέρηση του πρωτογενούς τομέα ως προς την τεχνολογία, το ανθρώπινο δυναμικό, την υποδομή μεταποίησης, εμπορίας και διακίνησης των προϊόντων.
- Χαμηλό επίπεδο τεχνικής και οργανωτικής υποστήριξης των παραγωγών αγροτικών προϊόντων.
- Καθυστέρηση στην αναδιάρθρωση του αγροτικού τομέα και την αξιοποίηση των πρώτων υλών.
- Οργανωτικές αδυναμίες και δυσλειτουργίες των συλλογικών φορέων των αγροτών.
- Δυσχέρειες στο συντονισμό – συνεργασία υπηρεσιών και φορέων διαχείρισης και υλοποίησης προγραμμάτων στην αγροτική ύπαιθρο.
- Ύφεση βιομηχανικής δραστηριότητας.
- Χαμηλή επιχειρηματικότητα «υψηλών προσδοκιών».
- Μικρή ανάπτυξη επιχειρηματικών συνεργασιών, χαμηλή χρηματοδότηση και ζήτηση έρευνας και καινοτομίας από επιχειρήσεις.

- Πληθυσμιακή αποδυνάμωση και γήρανση των αγροτικών περιοχών.
- Χαμηλός βαθμός απασχόλησης του οικονομικά ενεργού πληθυσμού και υψηλά ποσοστά ανεργίας.
- Σημαντικές ελλείψεις σε υποδομές περιβαλλοντικής προστασίας και μειωμένη δράση σε ενέργειες πρόληψης, παρακολούθησης και προστασίας οικολογικών πόρων.
- Αστάθεια του βιομηχανικού συστήματος και εξάρτησή του από εξωγενείς συνθήκες.
- Έλλειψη σιδηροδρομικών μεταφορών.
- Ελλείψεις στις μεταφορικές συνδέσεις μεταξύ διαφόρων αστικών κέντρων.
- Αδυναμία των μηχανισμών ελέγχου των περιβαλλοντικών όρων και επιπτώσεων.
- Αρνητικές επιπτώσεις από τη γεωργία στο περιβάλλον με ρύπανση λόγω εκροών και κακή διαχείριση υδατικών πόρων.
- Σοβαρές πιέσεις στους υδάτινους πόρους με ρύπανση και μείωση των όγκων.
- Ανορθολογικό και αναποτελεσματικό σύστημα διοίκησης με πολύπλοκες διοικητικές διαδικασίες και γραφειοκρατία.
- Έλλειψη συντονισμού μεταξύ των διαφόρων υπηρεσιών και φορέων με θέματα σχεδιασμού και ανάπτυξης.
- Ανάγκη ολοκλήρωσης της διοικητικής αποκέντρωσης, με μεγάλα προβλήματα στη μεταβατική περίοδο (Πρόγραμμα Καλλικράτης).
- Υστέρηση των δομών και μηχανισμών ποιοτικού ελέγχου.

- Υποβαθμισμένο τουριστικό προϊόν, κυρίως λόγω χαμηλής ποιότητας υπηρεσιών και συγκρούσεων χρήσεων γης.

5.4. Ευκαιρίες

- Δυνατότητα ανάπτυξης εναλλακτικών μορφών τουρισμού
- Δυνατότητα ανάπτυξης συνεδριακού /τουρισμού
- Δυνατότητα ανάπτυξης τουρισμού κρουαζιέρας, με διασύνδεση των χωρών της Μαύρης Θάλασσας
- Αναγνωρισιμότητα του προορισμού στην Ευρώπη και στις υπερπόντιες αγορές
- Προσέλκυση υψηλού επιπέδου καταναλωτών
- Θετική τάση ζήτησης του προϊόντος «Ηλιος & Θάλασσα»
- Η ύπαρξη πρόσθετων πόρων και δυνατοτήτων δικτύωσης στην περιφέρεια και τον ευρύτερο χώρο που επιτρέπει τη διαφοροποίηση από διαφορετικούς ανταγωνιστές (πχ νησιωτικές περιοχές που βασίζονται εξ ολοκλήρου στο προϊόν «Ηλιος & Θάλασσα»).
- Δυνατότητα ανάπτυξης περιπατητικών και ποδηλατικών διαδρομών στους ορεινούς όγκους
- Η Χαλκιδική διαμορφώνεται ως ο τρίτος προορισμός σε αφίξεις στην Ελλάδα με ιδιαίτερα ελκτικά στοιχεία

- Λειτουργία του κράτους ως θεμελιωτή του ευρύτερου πλαισίου ανάπτυξης. Δημιουργία αναπτυξιακής «κουλτούρας».
- Βελτίωση υποδομών έρευνας και στελέχωσης με ικανό προσωπικό. Υιοθέτηση «επιθετικής» πολιτικής αναφορικά με την απασχόληση ικανού ερευνητικού προσωπικού
- Αξιοποίηση του συνόλου των πολιτισμικών, περιβαλλοντικών και κοινωνικών πόρων για την ανάδειξη εναλλακτικών μορφών τουριστικής δραστηριότητας.
- Δημιουργία τομεακών παρατηρητηρίων. Θεσμικό πλαίσιο για την διευθέτηση συγκρούσεων δραστηριοτήτων
- Ενίσχυση της κοινωνικής συνοχής
- Ανάπτυξη εθελοντικών δράσεων
- Συνδυασμός ολοκληρωμένης τουριστικής ανάπτυξης με λοιπές οικονομικές δραστηριότητες ενταγμένων στα όρια της φέρουσας ικανότητας.
- Δημιουργία αλυσίδας πρωτογενούς παραγωγής και μεταποίησης τροφίμων- ποτών
- Ανάδειξη της πολιτισμικής κληρονομιάς και δραστηριοτήτων
- Ανάπτυξη τοπικών προϊόντων με εξαγωγική προοπτική
- Δυνατότητα ανάπτυξης ενός διευρυμένου πλαισίου παραγωγής εναλλακτικών μορφών τουρισμού
- Αξιοποίηση κατά το βέλτιστο της δημόσιας και δημοτικής περιουσίας
- Νέες δομές περιβαλλοντικής πολιτικής
- Ενίσχυση των υποδομών παιδείας

- Ενίσχυση των υποδομών κατάρτισης επαγγελματιών
- Δημιουργία υποδομών επεξεργασίας αποβλήτων και διαχείρισης λυμάτων
- Προώθηση θεσμικών μεταρρυθμίσεων με στόχο την απελευθέρωση των αγορών.
- Αυξανόμενη ζήτηση σε παγκόσμιο επίπεδο για ποιοτικότερα προϊόντα και υπηρεσίες.
- Αλλαγή διατροφικών προτύπων και αυξανόμενη ζήτηση για μεσογειακά και βιολογικά προϊόντα.
- Εφικτή προσαρμογή της γεωργίας, κυρίως στις ορεινές περιοχές, στο πρότυπο αειφόρου γεωργικής δραστηριότητας.
- Ανάπτυξη σιδηροδρομικού δικτύου .
- Επιχειρησιακή αναδιάρθρωση και τεχνολογικός εκσυγχρονισμός σε ορισμένους τομείς του παραγωγικού συστήματος.
- Ανάπτυξη σύγχρονων μορφών τουρισμού.
- Αυξανόμενη ζήτηση για εναλλακτικές μορφές τουρισμού (οικοτουρισμός, αγροτουρισμό, κλπ).

5.5. Απειλές

- Ανάπτυξη ανοιχτών μεταλλευτικών δραστηριοτήτων μεγάλης έκτασης με πιθανές συνέπειες στο φυσικό περιβάλλον, τη διαχείριση των υδατικών πόρων, τη γεωργία και την κτηνοτροφία.
- Διατήρηση του χαρακτηρισμού της περιοχής ως μεταλλευτικής ζώνης

- Αδυναμία μετάβασης από τον έντονα εποχικό τουρισμό του προτύπου «ήλιος θάλασσα» σε εναλλακτικές μορφές τουρισμού
- Υψηλή εξάρτηση του υφιστάμενου τουριστικού προϊόντος, από τους tour operators
- Διεθνής ανταγωνισμός και ανάπτυξη της αγοράς
- Συνεχώς αυξανόμενος ανταγωνισμός, με ολοένα μεγαλύτερη προσφορά και χαμηλότερες τιμές
- Μείωση των επαναλαμβανόμενων επισκέψεων
- Ολοένα και πιο σκληρή και καθοδηγούμενη από ενέργειες marketing προσέλκυση τουριστών.
- Παγιοποίηση της κοινωνικής διάσπασης, ανεξέλεγκτες επιπτώσεις στον κοινωνικό ιστό και την τοπική οικονομία
- Διατήρηση του καθεστώτος υπερφορολόγησης
- Αδυναμία σύνδεσης των παραγωγικών τομέων.
- Η μη ένταξη περιοχών που διαθέτουν συγκεκριμένα ελκτικά στοιχεία σε καθεστώς τουριστικής ανάπτυξης θα έχει ως αποτέλεσμα τη σταδιακή αδυναμία προβολής και αξιοποίησης τους
- Οικονομική μονοκαλλιέργεια προσανατολισμένη σε ρυπογόνες δραστηριότητες
- Η μεταλλευτική – εξορυκτική δραστηριότητα ανοιχτού τύπου θα επιφέρει σημαντικές (εως και μη αναστρέψιμες) επιπτώσεις στον πρωτογενή και ως εκ τούτου και στο δευτερογενή τομέα παραγωγής
- Απαξίωση των προϊόντων ΠΟΠ
- Βίαιη αλλαγή του οικονομικού μοντέλου της περιοχής με σταδιακή απαξίωση της τουριστικής εικόνας

- Απαξίωση υποδομών που σχετίζονται με τον πρωτογενή τομέα παραγωγής, την μεταποίηση και τον τουρισμό.
- Η συγκυριακή οικονομική ύφεση είναι δυνατό να μειώσει ακόμη περισσότερο τις κρατικές και ιδιωτικές δαπάνες για την κατασκευή έργων υποδομής
- Η αλλαγή του παραγωγικού μοντέλου θα επιφέρει απαξίωση σημαντικών επενδύσεων στον τουρισμό.
- Η εξαρτημένη μισθωτή εργασία σε συνδυασμό με την οικονομική μονοκαλλιέργεια θα έχει ως αποτέλεσμα τη άνοδο της ανεργίας μετά το πέρας της μεταλλευτικής δραστηριότητας
- Πιθανές αλλαγές στο πολιτισμικά στοιχεία της περιοχής
- Διατήρηση του καθεστώτος υπέρογκων προστίμων στη λειτουργία των επιχειρήσεων
- Περιορισμός των μικρομεσαίων και οικογενειακών επιχειρήσεων
- Συρρίκνωση της απασχόλησης
- Αύξηση του κύματος μετανάστευσης προς χώρες του εξωτερικού
- Μη αναστρέψιμη καταστροφή παραγωγικών πόρων και αδυναμία χρησιμοποίησής τους μετά το πέρας της μεταλλευτικής δραστηριότητας
- Οι εκτεταμένες επιχώσεις ρεμάτων και η μετατροπή τους σε χώρους απόθεσης εξορυκτικών αποβλήτων επιτείνουν τον κίνδυνο πλημμυρών
- Ανταγωνισμός στα πλαίσια της σταδιακής άμβλυνσης των περιορισμών στο διεθνές εμπόριο.
- Μετακίνηση παραγωγικών μονάδων έντασης εργασίας σε όμορες χώρες.

- Συνεχής μείωση του πληθυσμού της υπαίθρου και ιδιαίτερα των ορεινών και μειονεκτικών περιοχών, σε συνδυασμό με την ανεστραμμένη πυραμίδα των ηλικιών.
- Αύξηση της διαρροής επιστημονικού δυναμικού υψηλού επιπέδου στο εξωτερικό.
- Καθυστερήσεις στην υλοποίηση των έργων υποδομής .
- Υποβάθμιση περιβάλλοντος από εξωγενείς παράγοντες, όπως ρύπανση, καταστροφή δασικού πλούτου από απρόβλεπτες καταστροφές κλπ.
- Αντίδραση της γραφειοκρατικής δομής στην εισαγωγή νέων μεθόδων Διοίκησης.
- Σπατάλη πόρων λόγω αδυναμίας εφαρμογής του αναπτυξιακού σχεδιασμού.
- Ρύπανση του περιβάλλοντος και διαταραχή του οικοσυστήματος και ειδικότερα των περιβαλλοντικά ευαίσθητων περιοχών.
- Περιβαλλοντική επιβάρυνση από τον τουρισμό.
- Η «ευμετάβλητη» τουριστική αγορά και ο «σκληρός» διεθνής ανταγωνισμός των περιοχών – προορισμών παραθαλάσσιου και παραθεριστικού τουρισμού.
- Ύπαρξη κινδύνων περαιτέρω απώλειας μεριδίου της αγοράς του τουρισμού λόγω του διεθνούς ανταγωνισμού και του τρόπου ανάπτυξης της αγοράς.
- Ύπαρξη κινδύνου να αποβεί η Χαλκιδική και συνολικά η Ελλάδα κατ' επέκταση, ακριβός προορισμός για νομισματικούς λόγους.
- Μείωση των επαναλαμβανόμενων επισκέψεων τουριστών, διεθνώς και γενικώς.

- Συνεχώς πιο σκληρή και καθοδηγούμενη από ενέργειες marketing προσέλκυση τουριστών.

6. Προοπτικές Ανάπτυξης Τουρισμού

Η μορφή την οποία λαμβάνει η ανάπτυξη ενός νέου κλάδου οικονομικής δραστηριότητας σε μια περιοχή, όταν αυτή συντελείται κατά κύριο λόγο από το εγχώριο δυναμικό της, επηρεάζεται σε μεγάλο βαθμό από τους διαθέσιμους φυσικούς πόρους, το ανθρώπινο κεφάλαιο, τις οργανωτικές δομές και το θεσμικό πλαίσιο, τόσο στον ιδιωτικό όσο και στο δημόσιο τομέα στην περιοχή αυτή. Η Ελλάδα όπως είναι γνωστό είναι μια τουριστική χώρα η οποία έχει αρκετές προοπτικές ανάπτυξης του κλάδου, ο οποίος αντιμετωπίζει αρκετά προβλήματα. Κάθε είδους τουριστική δραστηριότητα πρέπει να σχεδιάζεται, να διευθύνεται και να αναπτύσσεται ώστε:

- να είναι περιβαλλοντικά ανεκτή σε βάθος χρόνου,
- να αποφέρει βιώσιμα οικονομικά οφέλη στις περιοχές που αναπτύσσεται,
- να είναι ηθικά και κοινωνικά σύμφωνη με τις τοπικές κοινωνίες και
- να εξασφαλίζει την διατήρηση του φυσικού και πολιτιστικού κεφαλαίου για τις μελλοντικές γενιές.

Απαραίτητες προϋποθέσεις για την επιτυχή εφαρμογή των παραπάνω χαρακτηριστικών σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Ένωση και άλλους διεθνείς οργανισμούς, είναι:

- η συνεργασία όσων εμπλέκονται στη τουριστική διαδικασία,
- η τοπική συμμετοχή στο σχεδιασμό της τουριστικής ανάπτυξης,
- η εκπαίδευση των επαγγελματιών, των πολιτών και των τουριστών και
- η υψηλή ποιότητα των προσφερομένων τουριστικών υπηρεσιών και εγκαταστάσεων.

Ένα από τα κύρια προβλήματα είναι η έλλειψη συνεργασία μεταξύ όλων των ιδιωτικών και δημόσιων φορέων. Είναι ουσιαστικό η συνεργασία του δημόσιου και ιδιωτικού τομέα να στηρίζεται στην καλή θέληση όλων των μερών για την επιτυχία ενός κοινού σκοπού και όχι στην ικανοποίηση ιδιοτελών συμφερόντων. Δεν υπάρχει ένα είδος σχεδιασμού βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης που να ταιριάζει σε περισσότερους από έναν τουριστικούς προορισμούς.

Είναι σημαντική η τοπική συμμετοχή στο σχεδιασμό της τουριστικής ανάπτυξης, ώστε οι τοπικές κοινωνίες με συμμετοχή εκπροσώπων όλων των τοπικών φορέων (δημόσιο, τουριστική βιομηχανία, μη-κυβερνητικές περιβαλλοντικές και πολιτιστικές οργανώσεις, οργανώσεις πολιτών, επιστημονικοί φορείς κ.λ.π.) και συχνή επικοινωνία με τον τοπικό πληθυσμό να σχεδιάσουν και να αναπτύξουν το είδος του τουρισμού που θέλουν να προσφέρουν.

Με την εξασφάλιση της τοπικής συμμετοχής στον σχεδιασμό της τουριστικής ανάπτυξης επιτυγχάνεται:

- ανάπτυξη τουριστικής δραστηριότητας η οποία επιφέρει κέρδη κυρίως στην τοπική κοινωνία και όχι σε εξωτερικούς οικονομικούς παράγοντες, (π.χ πολυεθνικές εταιρίες ξενοδοχείων, τουριστικών

γραφείων κ.λ.π.),

- καλύτερη αποδοχή του τουρισμού από τους κατοίκους της περιοχής,
- ενεργητική συμμετοχή των κατοίκων για την διατήρηση των τοπικών τουριστικών πηγών.

Ένα ακόμη πρόβλημα στον κλάδο είναι η έλλειψη εξειδικευμένου προσωπικού. Η άρτια επαγγελματική κατάρτιση όχι μόνο των διευθυντικών στελεχών του τουρισμού αλλά όλων όσων απασχολούνται σε αυτόν, συνεισφέρει στην καλύτερη προσφορά τουριστικών υπηρεσιών και στην ανταγωνιστικότητα του τουριστικού προϊόντος. Επιπλέον, ο εμπλουτισμός των επαγγελματικών εκπαιδευτικών ή επιμορφωτικών προγραμμάτων με θέματα που αφορούν τις έννοιες, τα κριτήρια, τα οφέλη, και τις πρακτικές του βιώσιμου τουρισμού βοηθά τους ανθρώπους που ασχολούνται με αυτόν να προβληματιστούν, να αναζητήσουν τους παράγοντες που συνεισφέρουν στην βιωσιμότητα του τουριστικού προϊόντος και να κατανοήσουν σε βάθος τις διαφορετικές πρακτικές μεταξύ μαζικού τουρισμού και εναλλακτικών τουριστικών μοντέλων.

Μερικά από τα γενικά θέματα μιας τέτοιας εκπαίδευσης/επιμόρφωσης μπορούν να είναι:

- Έννοια, αρχές, και πρακτικές βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης.
- Είδη και χαρακτηριστικά εναλλακτικών μορφών τουριστικής ανάπτυξης.
- Ζητήματα περιβαλλοντικής προστασίας.
- Ζητήματα προστασίας πολιτιστικής κληρονομιάς.

- Είδη προς εξαφάνιση (του ζωικού και φυτικού βασιλείου) και σχετική νομοθεσία.
- Ζητήματα διεθνούς περιβαλλοντικής νομοθεσίας.
- Πιστοποιητικά περιβαλλοντικής ποιότητας (π.χ. μπλε σημαίες) και κριτήρια απόκτησής τους.

Εκτός από τους εργαζόμενους στον τουρισμό και τους πολίτες των τουριστικών περιοχών είναι χρήσιμο να ενημερώνονται και να ευαισθητοποιούνται οι επισκέπτες τους. Πληροφορίες σχετικές με το περιβάλλον, τον πολιτισμό, τις τοπικές συνήθειες και τις ανάγκες του κάθε τουριστικού προορισμού, θα τους βοηθήσουν να ενταχθούν ομαλότερα στο κοινωνικό και φυσικό περιβάλλον που πρόκειται να επισκεφθούν. Τέτοια ενημέρωση επιτυγχάνεται με την προμήθεια σχετικών πληροφοριών στους τόπους μόνιμης διαμονής των τουριστών, με συμφωνίες μεταξύ των τουριστικών προορισμών και των τουριστικών πρακτόρων, με φυλλάδια πληροφοριών σε περιοχές διακίνησης επιβατών (αεροδρόμια, λιμάνια, σταθμοί λεωφορείων και τρένων) και σε τουριστικά καταλύματα (ξενοδοχεία, ενοικιαζόμενα δωμάτια, κάμπινγκ, κ.λ.π.).

Ένας ακόμη σημαντικός παράγοντας είναι η διατήρησης του ποιοτικού τουρισμού. Ο ποιοτικός τουρισμός δεν είναι απαραίτητα η έννοια του πολυτελή και ακριβού τουρισμού. Αλλά αναφέρεται στο είδος της τουριστικής δραστηριότητας η οποία προστατεύει τις τουριστικές πηγές, προσελκύει τουρίστες που σέβονται την τοπική κοινωνία και το περιβάλλον της και προσφέρει τουριστικά αξιοθέατα, ανέσεις και

υπηρεσίες που ανταποκρίνονται στην αξία των χρημάτων που δαπανώνται γι' αυτά.

Από τις τουριστικές περιοχές πρέπει να λαμβάνεται σοβαρά υπόψη η ποιότητα που προσφέρουν και θα ήταν χρήσιμο να διεξάγουν έρευνες για την (Αβδελλή Θεολογία, 2013):

- την καλύτερη επίλυση των προβλημάτων τους
- την δημιουργία νέων τουριστικών προϊόντων,
- την ασφαλή και αποτελεσματικότερη εκμετάλλευση των τουριστικών πηγών τους. ❖ την προώθηση εναλλακτικών μορφών τουρισμού
- την καινοτομία της τουριστικής προσφοράς
- την χρησιμοποίηση νέες τεχνολογίας φιλικές προς το περιβάλλον.

Θα πρέπει να γίνει αποκατάσταση της νομιμότητας, των συνθηκών υγιούς ανταγωνισμού και της στοιχειώδους κοινωνικής δικαιοσύνης και στην είσπραξη των εσόδων από τον ΦΠΑ από όλους τους υπόχρεους.

Πρώτα, θα πρέπει να αποκατασταθεί η νομιμότητα στον κλάδο της εστίασης με έκδοση νόμιμων αποδείξεων και την υποβολή των περιοδικών δηλώσεων ΦΠΑ από όλους. Αυτό θα πρέπει να εξασφαλιστεί και με την εντατικοποίηση των σχετικών ελέγχων από τους αρμόδιους φορείς και τη θέσπιση αυστηρών ποινών που τελικά θα επιβάλλονται ανελλιπώς στους παραβάτες και καταχραστές των παρακρατηθέντων εσόδων.

Δεύτερον, στη βελτίωση των συνθηκών για την επιβίωση και την υγιή ανάπτυξη των επιχειρήσεων στον κλάδο της εστίασης και γενικότερα, με ευνοϊκές επιπτώσεις και στην αύξηση της απασχόλησης. Η ανάκαμψη της οικονομίας και η αντιστροφή της πτωτικής πορείας της απασχόλησης θα πρέπει να είναι η κύρια επιδίωξη της οικονομικής πολιτικής στη χώρα.

Τέλος, πέρα όμως από τις προϋποθέσεις που πρέπει να ακολουθήσει μια κοινωνία για την επιτυχή τουριστική ανάπτυξη δεν θα πρέπει να παραβλέπει ότι ανεξάρτητα από το είδος τουριστικού μοντέλου που θα υιοθετήσει η τουριστική διαδικασία, είναι ασταθής και ευάλωτη ιδιαίτερα σε περιόδους οικονομικής ύφεσης, και κοινωνικής ανασφάλειας

6.1. Προοπτικές Ανάπτυξης στο Νομό Χαλκιδικής

Είναι πλέον γνωστό ότι ο τουρισμός, σήμερα, είναι ο πυλώνας σχεδόν ολόκληρης της οικονομίας της Χαλκιδικής, η βαριά της βιομηχανία. Δυναμικός τουρισμός σημαίνει ισχυρή οικονομία, ισχυρή οικονομία σημαίνει ευημερούσα Χαλκιδική. Πέρα από τις χιλιάδες θέσεις εργασίας τις οποίες δημιουργεί σε όλους σχεδόν τους κλάδους, συμβάλλει καταλυτικά στην αύξηση των εισοδημάτων και στη βελτίωση της ποιότητας ζωής των πολιτών, ενώ έχει πολλαπλασιαστικές επιδράσεις σε πολλούς τομείς της οικονομίας. Το σπουδαιότερο, όμως, είναι ότι ο τουρισμός ευνοεί την σταθερή ανάπτυξη και τη δίκαιη κατανομή του παραγόμενου πλούτου καθώς η Χαλκιδική αναπτύσσει όλες τις μορφές του (halkidiki.gov.gr, 2012). Παρόλα αυτά, ο Νομός Χαλκιδικής για να μπορέσει να διατηρήσει την ραγδαία ανάπτυξη του τουρισμού και την ισχυρή οικονομία της, θα πρέπει να προώθηση έξυπνα το τουριστικό

προϊόν της Χαλκιδικής. Ο τουρισμός δεν είναι ευθύνη μόνο της Πολιτείας αλλά ο τουρισμός αφορά όλους και πρέπει να συμβάλλουμε όλοι στην ανάπτυξη της. Από την άλλη πλευρά, υποχρέωση της Πολιτείας είναι να δημιουργεί πρότυπα και μοντέλα επενδυτικών πρακτικών που πρεσβεύουν τις αρχές της νέας τουριστικής πολιτικής. Παράλληλα πρέπει να υπάρχει στόχος στην διαμόρφωση συγκεκριμένου επιχειρησιακού σχεδίου τουριστικής ανάπτυξης για κάθε περιφέρεια ξεχωριστά.. Τα συγκριτικά πλεονεκτήματα κάθε περιοχής είναι διαφορετικά. Οπότε, κάθε επιχειρησιακό σχέδιο μπορεί και πρέπει να έχει μια συγκεκριμένη τουριστική σήμανση, που θα αφορά τα συγκριτικά πλεονεκτήματα κάθε περιφέρειας και θα συνδέεται ευθέως με τις γεωπολιτικές, γεωγραφικές, ιστορικές και πολιτισμικές πλευρές της. Πλέον, η Χαλκιδική είναι έναν από τους σημαντικότερους σταθμούς και αποτελεί τον κεντρικό τουριστικό βραχίονα για την παρουσία της Ελλάδας στις αναδυόμενες αγορές των Βαλκανίων και της Νοτιανατολικής Ευρώπης.

Εξίσου σημαντική είναι και η παρουσία του εσωτερικού τουρισμού, αφού η Χαλκιδική αποτελεί τον δημοφιλέστερο προορισμό για τους κατοίκους της Βόρειας και Κεντρικής Ελλάδας (halkidiki.gov.gr, 2012). Όμως για να μπορέσει να διατηρήσει την ανάπτυξη του τουρισμού και να προωθή το τουριστικό προϊόν θα πρέπει στοχεύουν στον καθορισμό επιχειρηματικών κατευθύνσεων και στρατηγικών αξόνων λειτουργίας επί των οποίων θα κινηθεί στο άμεσο και απώτερο μέλλον οι παραγωγικές δυνάμεις του τουριστικού προϊόντος του Νομού Χαλκιδικής. Με το συγκεκριμένο σχέδιο, επιδιώκεται να αναλυθεί το εσωτερικό και το εξωτερικό περιβάλλον του Νομού από τουριστικής υφής, ενώ

επιχειρείται να αναπτυχθεί ένα μοντέλο σύνδεσης του πρωτογενούς τομέα παραγωγής, με το τουριστικό προϊόν.

Η Χαλκιδική είναι ένας προορισμός, με σημαντικά πλεονεκτήματα έναντι του παγκόσμιου ανταγωνισμού. Μέχρι σήμερα, το τουριστικό προϊόν αναπτύχθηκε, μη αιειφορικά, με έντονα εποχικό χαρακτήρα και εξάρτηση από τους διεθνείς tour operators. Το μοντέλο αυτό, πρέπει να αλλάξει υπό την εποπτεία του Επιμελητηρίου Χαλκιδικής, για τον λόγο αυτό προτείνεται η ανάπτυξη ενός Οργανισμού Προώθησης της Χαλκιδικής με συγκεκριμένη δομή, επιχειρησιακό σχέδιο και αποστολή. Βασικοί άξονες της τουριστικής πολιτικής είναι η ανάπτυξη του Πολιτισμικού τουρισμού (με έμφαση στον Θρησκευτικό και ιστορικό Τουρισμό) και των υφιστάμενων δομών θαλάσσιου τουρισμού. Θεμελιώδης στόχος που θα πρέπει να επιτευχθεί είναι η ανάπτυξη τουριστικής δραστηριότητας σε ετήσια βάση, σε όλο το νομό. Η Χαλκιδική διαθέτει τουριστικούς πόλους παγκόσμιας αναγνωσιμότητας και έλξης, τη ζεστή, ρηγή και πεντακάθαρη θάλασσα και προϊόντα με εγνωσμένη αξία, όπως το κρασί, το λάδι, η ελιά, η αλιεία, το μέλι, τα γαλακτοκομικά προϊόντα, την κτηνοτροφία, κλπ (Αβδημιώτης Σπύρος, 2012). Η διασύνδεση του πρωτογενούς τομέα παραγωγής με τουριστικό προϊόν θα επιφέρει προστιθέμενη αξία στην τουριστική εμπειρία, θα ενισχύσει την τοπική οικονομία και μακροσκοπικά θα επιφέρει πολλαπλά οφέλη στο εισόδημα των κατοίκων, την απασχόληση την επένδυση και την αύξηση των εσόδων από έμμεση και άμεση φορολογία (seleo.gr, 2012).

Βασικοί άξονες ανάπτυξης είναι οι εξής:

- Η ανάπτυξη θα έλθει μέσα από τέσσερις διακριτούς άξονες ανάπτυξης:
- Δημιουργία του Οργανισμού Προώθησης υπό την εποπτεία του

Επιμελητηρίου.

- Δημιουργία θεματικού Πάρκου «Ελληνικός Χρυσός-Φίλιππος» στην θέση των υφιστάμενων εγκαταστάσεων εξόρυξης μεταλλευμάτων
- Δημιουργία «Μονοπάτι του Κρασιού»

Η Πιστοποίηση των προϊόντων είναι κομβικής σημασίας για την ανάπτυξη ενός ολοκληρωμένου σχεδίου ανάπτυξης. Ορεινές, ημιορεινές και πεδινές περιοχές, παρέχουν τη δυνατότητα καλλιέργειας προϊόντων, τα οποία είναι παγκόσμιας αναγνωσιμότητας και ποιοτικών προδιαγραφών. Ο Οργανισμός έχει ως βασική εταιρική του αποστολή να προχωρήσει στην πιστοποίηση των προϊόντων. Στην κατεύθυνση αυτή θα συνδράμουν και επιχειρήσεις που έχουν ως κύριο αντικείμενο στην πιστοποίηση των προϊόντων, ως εκ τούτου θα πρέπει να συμμετάσχουν στον Οργανισμό είτε ως μέλη, είτε ως συνεργάτες.

Επίσης κομβικής σημασίας είναι η προώθηση των προϊόντων στην τοπική αγορά. Για το λόγο αυτό προτείνεται:

- η υπογραφή συμφωνητικών συνεργασίας επιχειρήσεων με τους παραγωγικούς φορείς υπό την εποπτεία ή τη διαιτησία του Επιμελητηρίου,
- την ειδική σήμανση των προϊόντων στις συσκευασίες τους με τον τίτλο «Product of Chalkidiki»
- τη σήμανση των επιχειρήσεων που θα συνεργάζονται με τον τίτλο «Υποστηρίζω τα τοπικά προϊόντα» σε εμφανές σημείο στην έδρα / υποκατάστημα της επιχείρησης. Τοιουτοτρόπως, θα ενταθεί η καταναλωτική ηθική υποστήριξης των τοπικών προϊόντων από τις επιχειρήσεις και τους κατοίκους.

- Κρίνεται σκόπιμη η συνεχής εκπαίδευση των επαγγελματιών. Η σχολή τουρισμού, όπως ζητήθηκε να αναπτυχθεί από το Υπουργείο Παιδείας, οφείλει να παράσχει με στελέχη κάθε επιχείρηση που σχετίζεται με την τουρισμό.
- Τέλος, βασική εκπαιδευτική παράμετρος της Σχολής Τουρισμού είναι η συνεχείς ενημέρωση σχετικά με την γαστρονομία και την πιστοποίηση των προϊόντων. Για την πλήρωση των αναγκών αυτών θα δημιουργηθεί κατεύθυνση τεχνολογίας τροφίμων (seleo.gr, 2012).

Επειδή ο ανταγωνισμός στον τομέα του τουρισμού είναι σκληρός εκτός από τις τέσσερις διακριτούς άξονες ανάπτυξης που επισημάναμε χρειάζεται και καινούργια στρατηγική ανάπτυξης, έτσι ώστε να ανταποκρίνονται στις νέες ανάγκες και απαιτήσεις των τουριστών. Γιατί από τη δεκαετία του 70, η Χαλκιδική αναπτύχθηκε κυρίως βασισμένη πάνω στο μοντέλο του Ήλιου και της Θάλασσας, ένα μοντέλο που αναμφισβήτητα προσέφερε πολλά στην ανάπτυξη της περιοχής, αλλά πλέον δεν επαρκεί.

Ο Νομός Χαλκιδικής αξιοποιώντας τα συγκριτικά της πλεονεκτήματα, μπορεί να καθιερωθεί ως ένας από τους δημοφιλέστερους προορισμούς. Η στρατηγική της ποιότητας, της βιωσιμότητας και της πολυμορφίας θα φέρει τα καλύτερα αποτελέσματα για την ανάπτυξη του τουρισμού αλλά παράλληλα θα πρέπει όλοι να συμβάλουμε στην καθαριότητα, στην αισθητική, στην τουριστική και οικολογική συνείδηση.

6.2. Μελλοντικά Σχέδια Περιφέρειας – Ν. Χαλκιδικής

Ο Ν. Χαλκιδικής θα πρέπει να αναδείξει το κεντρικό και βόρειο τμήμα του με τουριστικές δραστηριότητες συμβατές με το χαρακτήρα του. Ακόμη θα πρέπει να εξυγιάνει τις υποβαθμισμένες παράκτιες περιοχές και να αποτρέψει επιπλέον επιβαρύνσεις των φυσικών πόρων της περιοχής. Για να υλοποιηθούν οι παραπάνω γενικοί στόχοι είναι αναγκαίο να υπάρξουν διορθώσεις σε κάποιους μικρότερους. Για παράδειγμα:

- Το υπάρχον οδικό δίκτυο του Ν. Χαλκιδικής θα μετατραπεί σε αυτοκινητόδρομο 2+2 λωρίδων +ΛΕΑ κατ' ελάχιστον οι οδικές συνδέσεις με Πολύγυρο καθώς και με Ν. Μουδανιά, Νικήτη και Ν. Μαρμαρά και με Βουρβουρού Χαλκιδικής.
- Θα πρέπει να ληφθούν μέτρα σε περιοχές όπου υπάρχουν ειδικά προβλήματα περιβαλλοντικής υποβάθμισης, που επηρεάζουν τους υδατικούς πόρους, επομένως και τις δυνατότητες εξεύρεσης πρόσθετων πόρων υδροδότησης. Χαρακτηριστικό παράδειγμα η περιοχή μεταλλευτικής δραστηριότητας στη βόρεια Χαλκιδική.
- Απαραίτητη κρίνεται η κατασκευή φραγμάτων αποταμίευσης νερού στους χειμαρρώδεις ποταμούς Ολύνθιο και Χαβρία της Χαλκιδικής για αντιμετώπιση πλημμυρικών εξάρσεων και συγκέντρωση 15 περίπου εκατομμυρίων κυβικών μέτρων νερού ετησίως.
- Ακόμη χρειάζεται να πραγματοποιηθούν τα αναγκαία αντιπλημμυρικά τεχνικά έργα στα ρέματα των οικισμών Σημάντρα, Πορταριά, Άγιος Παντελεήμονας στο δήμο Ν.

Μουδανιών.

- Η εκπόνηση και η δημοσιοποίηση της διαχείρισης και ασφαλούς μετακίνησης του πληθυσμού σε περιοχές υψηλού κινδύνου (π.χ. Κασσάνδρα) και σε περιπτώσεις μεγάλων πυρκαγιών (κρίσεων). Η κατεύθυνση είναι η οργάνωση των οικισμών με τις απαραίτητες υποδομές και λειτουργίες, η προστασία του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος, των οικοσυστημάτων, των παράκτιων και ορεινών περιοχών και των περιοχών εκτός σχεδίου. Προτείνεται η οργάνωση των χρήσεων γης, η οργάνωση πάρκων μεταλλευτικών δραστηριοτήτων και η ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού που θα αξιοποιούν το φυσικό πλούτο της περιοχής. Προωθούνται μελέτες για την αξιολόγηση και προστασία παραδοσιακού τμήματος ή αρχιτεκτονικού συνόλου των ορεινών παραδοσιακών οικισμών Μεγάλη Παναγία, Παλαιοχώρι, Νεοχώρι, Βαρβάρα και Στανός. Προστατεύονται και αναδεικνύονται τα μνημεία και οι αρχαιολογικοί χώροι και θεσπίζονται ρυθμίσεις για την προστασία των παραδοσιακών ιστών, των ιστορικών κτισμάτων και εγκαταστάσεων και του φυσικού τοπίου, καθώς και αναπλάσεις πλατειών και οδών. Θεσμοθετούνται προγράμματα που θα αναδείξουν τον ιστορικό τόπο της Αρναίας, της Ιερισσού και του οικισμού Γομάτι. Ταυτόχρονα με τα παραπάνω προγράμματα τρέχουν και τα παρακάτω:
- Προγράμματα για την προστασία και ανάδειξη ιστορικών κτισμάτων στην Παλαιοχώρα και την Αμμουλιανή.
- Προγράμματα για τα βυζαντινά μνημεία των οικισμών

Παλαιοχώρι, Βαρβάρα, Ιερισσός, Νέα Ρόδα, Ολυμπιάδα, Ουρανούπολη, Στάγिरα, Στρατόνι.

- Προγράμματα για τους προϊστορικούς τόπους και αρχαιολογικούς χώρους στις θέσεις Γεροπλάτανος, Κρήμνη, Πλατανοχώρι, Μαραθούσα, Μεγάλη Παναγία, Γομάτι, Πυργαδίκια.
- Προγράμματα πολιτιστικών διαδρομών και δικτύων, που συνδέουν αρχαιολογικούς χώρους και μνημεία, καθώς και οικομουσείων – πολιτιστικών τοπίων.

6.3. Συμπεράσματα

Ο τουρισμός αποτελεί τον κεντρικό πυλώνα ανάπτυξης της ελληνικής οικονομίας, με σημαντική συνεισφορά στο Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν και στην απασχόληση. Η Ελλάδα εξαιτίας της σημαντικής γεωγραφικής θέσης που κατέχει, συγκαταλέγεται ανάμεσα στους πιο σημαντικούς τουριστικούς προορισμούς παγκοσμίως. Η συνεχόμενη αύξηση του τουρισμού αποφέρει πολλά συγκριτικά πλεονεκτήματα όχι μόνο σε οικονομικό αλλά και κοινωνικό, πολιτισμικό και περιβαλλοντικό επίπεδο. Ο τουρισμός στηρίζει τις παραγωγικές δομές της χώρας καθώς και την περιφερειακή ανάπτυξη ιδιαίτερα σε περιοχές της χώρας, όπως οι νησιωτικές. Παρατηρούνται πολλές και μεγάλες διακυμάνσεις και ανισότητες ανάμεσα στις Περιφέρειες λόγω της εποχιακής ζήτησης και του περιορισμένου τουριστικού προϊόντος. Ο τουρισμός δεν είναι φαινόμενο, αλλά ούτε και ένα απλό σύνολο κλάδων που αποτελείται μόνο από ένα παράγοντα. Ο τουρισμός είναι μια ανθρώπινη δραστηριότητα που επηρεάζει και επηρεάζεται από ένα ευρύτερο σύνολο κλάδων. Ανάλογα με την αύξηση ή μη του τουρισμού επηρεάζονται τα

καταλύματα, η διατροφή, οι μεταφορές, οι υπηρεσίες, τα ταξιδιωτικά πρακτορεία, οι ψυχαγωγικές – πολιτιστικές δραστηριότητες, η αγορά αναμνηστικών, τα προϊόντα καθημερινής χρήσης και πολλά άλλα ακόμα. Συμπεραίνουμε λοιπόν ότι το τουριστικό προϊόν έχει θετικές επιπτώσεις στην οικονομία από την πλευρά των παραγωγικών μονάδων που προμηθεύουν τις επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στον τουρισμό, ενώ από τη μεταβολή της ζήτησης για αγαθά και υπηρεσίες επηρεάζεται και το διαθέσιμο εισόδημα που λαμβάνουν τα νοικοκυριά κατά το μήκος της αλυσίδας αξιών των τουριστικών προϊόντων και υπηρεσιών. Σημαντική επίσης είναι η συνεισφορά του τουρισμού, στην αγορά εργασίας κυρίως κατά την καλοκαιρινή περίοδο, όπου η τουριστική ζήτηση είναι αυξημένη. Η συμπληρωματικότητα λοιπόν του εισοδήματος αποτελεί θεμελιακό στοιχείο και εισάγει αυτομάτως την αναπτυξιακή και κοινωνική διάσταση στην έννοια «εναλλακτικός τουρισμός». Η ανάπτυξη του εναλλακτικού τουρισμού θα επέλθει αν οι αρμόδιοι φορείς (πολιτεία και επιχειρηματίες) δώσουν έμφαση στην αξιοποίηση ανεκμετάλλευτων πόρων και δραστηριοτήτων, οι οποίοι μπορούν να ενισχύσουν τη τουριστική ζήτηση και να αναδείξουν τη σχέση τιμής – ποιότητας των προσφερόμενων υπηρεσιών. Η ανάπτυξη του εναλλακτικού τουρισμού αποφέρει βελτιώσεις στην τοπική και περιφερειακή ανάπτυξη καθώς αυξάνεται το βιοτικό επίπεδο, αλλά και βελτιώνονται τυχόν έργα υποδομής και ανωδομής που είχαν καθυστερήσει, όπως θέματα υγιεινής, συγκοινωνιών, δίκτυα παροχής ηλεκτρικού ρεύματος, τηλεπικοινωνιών κ.α. Κρίνεται λοιπόν αναγκαία η αξιοποίηση εναλλακτικών μορφών τουρισμού, οι οποίες θα συμπληρώσουν το ήδη υπάρχον τουριστικό προϊόν «ήλιος – θάλασσα» και θα το κάνουν πιο ανταγωνιστικό σεβόμενοι το φυσικό περιβάλλον και την πολιτιστική κληρονομιά. Θα πρέπει να ενισχυθεί η επαφή του τουρίστα με τα οικοσυστήματα ώστε να αυξηθεί η οικολογική συνείδηση και ευαισθητοποίηση του ώστε να

συμμετέχει ενεργά στην προστασία της φύσης. Στην Ελλάδα μπορούν να αναπτυχθούν διάφορες μορφές εναλλακτικού τουρισμού, γιατί συνδυάζονται αρμονικά η πλούσια ακτογραμμή με τα ορεινά στοιχεία από τη μια, και από την άλλη η ιστορία με την παράδοση. Η Ελλάδα είναι αναγκαίο να γίνει ανταγωνιστική και να εκμεταλλευτεί όλες τις δυνατότητες της, δημιουργώντας ένα μοναδικό πακέτο διαφορετικό από αυτό που διαθέτουν οι χώρες της Μεσογείου και άλλοι αναδυόμενοι τουριστικοί προορισμοί. .

Συνοπτικά επομένως μπορούμε να παραθέσουμε τα παρακάτω συμπεράσματα για τον τουρισμό:

- Ο τουρισμός αποτελεί κεντρικό πυλώνα ανάπτυξης της ελληνικής οικονομίας.
- Η σημασία του τουρισμού αναδεικνύει την ανάγκη προσδιορισμού των διακλαδικών σχέσεων και της συνεισφοράς του στην εγχώρια οικονομική δραστηριότητα.
- Ο τουρισμός δεν αποτυπώνεται σε ένα μεμονωμένο κλάδο, καθώς συνδέεται με ένα ευρύ φάσμα δραστηριοτήτων.
- Ο τουρισμός συμβάλλει στα κρατικά έσοδα συνεισφέροντας το 5% των συνολικών εσόδων της κυβέρνησης από την έμμεση φορολογία.
- Η συνεισφορά του τουριστικού τομέα στην εγχώρια οικονομική δραστηριότητα, αναδεικνύει τη δυναμική του στο πλαίσιο της οικονομικής ανάπτυξης της χώρας τα επόμενα έτη.

Για το σκοπό αυτό θα πρέπει να δοθεί έμφαση σε ανεκμετάλλευτους μέχρι σήμερα πόρους – δραστηριότητες που θα ενισχύσουν τις αφίξεις και τα έσοδα από τον αλλοδαπό τουρισμό.

6.4. Στόχοι

Για να πραγματοποιηθούν τα παραπάνω θα πρέπει να τεθούν ορισμένοι στόχοι, όπως:

1. Ενδυνάμωση τοπικής και περιφερειακής οικονομίας.
2. Προώθηση κοινωνικής και πολιτιστικής ανάπτυξης.
3. Μεγέθυνση των δεικτών περιφερειακής ανάπτυξης.
4. Ενίσχυση των δράσεων θεματικού τουρισμού (όπως οι δρόμοι κρασιού, τα ίχνη του Μεγάλου Αλεξάνδρου, οθωμανική και νεώτερη Μακεδονία, τα «βήματα» προς το Άγιο Όρος κλπ).

Η περιφέρεια θα πρέπει να στραφεί σε εναλλακτικές μορφές τουρισμού και στον θεματικό τουρισμό, όπως ο τουρισμός υγείας, ο αγροτουρισμός κ.α.. Ο θεματικός τουρισμός αποτελεί τμήμα ειδικών μορφών τουρισμού, οι οποίες χαρακτηρίζονται από την ύπαρξη ενός ειδικού κινήτρου και την ανάπτυξη μιας αντίστοιχης ειδικής υποδομής. Οι τουρίστες – επισκέπτες που επιλέγουν το θεματικό τουρισμό αναζητούν ένα διαφορετικό τρόπο αναψυχής, ο οποίος συνδέεται με τη διατήρηση της κουλτούρας, την προστασία του φυσικού και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος αλλά και με την αποφυγή της χρήσης υπηρεσιών μαζικού τουρισμού. Για την αποτελεσματική προστασία του φυσικού περιβάλλοντος απαιτείται η εφαρμογή ενός αναπτυξιακού μοντέλου βασισμένου στις αρχές της βιώσιμης ανάπτυξης, με βασικό γνώμονα το περιβάλλον και τις κοινωνικές ανάγκες, που να ξεπερνά το παρωχημένο μοντέλο του μαζικού τουρισμού και της άγριας εκμετάλλευσης της φύσης, που θα σέβεται και θα αξιοποιεί τα άπειρα αποθέματα φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς, που θα συνδέει αρμονικά τον αστικό με τον αγροτικό χώρο, τις παραλιακές περιοχές με την εγκαταλελειμμένη ενδοχώρα και τους ορεινούς όγκους, για την ανασυγκρότηση του κοινωνικού και

οικονομικού ιστού της υπαίθρου. Διαπιστώνουμε ότι υπάρχουν αρκετές λύσεις προκειμένου να αλλάξει επίπεδο ο υπάρχων τουρισμός και να πλησιάσει τα ευρωπαϊκά επίπεδα. Δυστυχώς όμως υπάρχουν άλλα εμπόδια όπως η χρηματοοικονομική κρίση που επικρατεί στην Ελλάδα από το 2009, η οποία δεν αφήνει πολλά περιθώρια ανάπτυξης γιατί προκαλεί αβεβαιότητα τόσο στους Έλληνες όσο και στους ξένους επιχειρηματίες.

Οι τελευταίες έρευνες που έχουν δημοσιευτεί ισχυρίζονται ότι η Ελλάδα έχει αρχίσει να ανακάμπτει και ότι σε 2-3 χρόνια θα μπορεί να ξαναμπει στο παιχνίδι και να συναγωνιστεί τις άλλες χώρες. Ίσως αυτή να είναι η ευκαιρία που περιμένει ο τουρισμός για να αναπτυχθεί και να γίνει το συγκριτικό πλεονέκτημα της Ελλάδας σε σχέση με τις άλλες χώρες. Το σίγουρο είναι πως για να ξαναγίνει η χώρα μας ανταγωνιστική χρειάζεται στροφή στον τουρισμό και χρήση των εναλλακτικών του μορφών πριν αρχίσουν οι γειτονικές μας χώρες να τα εκμεταλλεύονται.

7. Βιβλιογραφία

- *Σπύρος Αβδημιώτης, Αναστασία Χατζηνικολάου, Στράτος Καμπούρης, Κωνσταντίνος Κουκάρας, Χρύσα Κοπρά, Ναταλία Μποέμη, Σοφία Ζήση.*
“Πρόγραμμα Τουριστικής, Πολιτισμικής, Τεχνολογικής Ανάπτυξης και Χωρικής Οργάνωσης της ΒΑ Χαλκιδικής”
- *Σπύρος Αβδημιώτης.*” Διάγνωση της Κατάστασης μιας Τουριστικής Περιοχής”
- *Αναστασιάδου Μαρία, Μπακάλη Μαρία 2014.* Συγκριτική Μελέτη στο Τουριστικό Τομέα των Ν. Πέλλας και Ν. Χαλκιδικής.
- *Στεφανιάν Σιουζάνα, Τουζόβα Χριστίνα 2013.* Τουριστική Ανάπτυξη στους Νομούς Θεσσαλονίκης και Χαλκιδικής
- *Ελληνικός Οργανισμός Τουρισμού 2003.* Μελέτη Τουριστικής Ανάπτυξης Περιφερειών Κεντρικής και Δυτικής Μακεδονίας. Διαθέσιμο μέσω διαδικτύου:
http://www.gnto.gov.gr/sites/default/files/files_basic_pages/perilipsi_dytik_kennt_maked.pdf
- *Κύα Τζήμου 2016.* Η Τουριστική Προοπτική της Χαλκιδικής. Διαθέσιμο μέσω διαδικτύου: <http://parallaximag.gr/parallax-view/touristiki-prooptiki-tis-chalkidikis>